

OPĆINA BOSANSKI PETROVAC

UNSKO – SANSKI KANTON

PROSTORNI PLAN

OPĆINE BOSANSKI PETROVAC
ZA PERIOD 2013-2033. godine

PROSTORNA OSNOVA

- **Osnovna koncepcija razvoja – dopuna -**

IPSA INSTITUT, SARAJEVO

PROSTORNI PLAN OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

za period 2013-2033.godine

PROSTORNA OSNOVA

Nosilac pripreme	Nosilac izrade
OPĆINA BOSANSKI PETROVAC	IPSA INTITUT
Bosanska 110 77 250 Bosanski Petrovac 037 88 37 51 prostorno@bosanskipetrovac.gov.ba	Put života bb 71000 Sarajevo 033 27 63 40 ipsage@ipsa-institut.com

Stručni planerski tim:**Odgovorni planer i koordinator:****mr Lejla Hajro, dipl.ing.arh.****Prostorni planeri i saradnici:**

Andrea Pavlović, dipl.ing.arh.
mr Lejla Hajro, dipl.ing.arh.
Adna Omerbegović, Ma, dipl.ing.arh.
Damir Lukić, dipl.ing.arh.
Mr Enes Čovrk, dipl.ing.saob.
Senad Dervišević, dipl.ing.saob.
Elvir Alić, dipl.ing.građ.
Azra Hajro, dipl.ing.el.
Prof.dr.Muhamed Bajrić, dipl.ing.šum.
Jasmin Meškić, Ma, dipl.ing.arh.
Almas Trtovac, Ma, dipl.ing.arh.
Adi Muminović, dipl.ing.arh.
Mirza Bašalić, dipl.ing.arh.

Broj ugovora:

14/7729

Direktor IPSA Instituta:**Enko Hubanić, dipl.ing.građ.**

Sarajevo, decembar 2016.godine

SADRŽAJ

UVOD	4
1. ANALIZA I OCJENA STANJA	5
2.1. Mogući pravci razvoja zavisno od prirodnih i radom stvorenih uslova, kao i uslova ekonomskog razvoja, utvrđenih različitim međunarodnim, državnim, entitetskim ili kantonalnim razvojnim dokumentima/strategijama razvoja	9
3. CILJEVI I SMJERNICE PROSTORNOG UREĐENJA	10
3.1. Opći ciljevi prostornog razvoja	10
3.1.1. Posebni ciljevi prostornog razvoja.....	13
3.2. Smjernice za izradu osnovne koncepcije razvoja općine Bosanski Petrovac	17
4. OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA	20
4.1. Osnova razvoja stanovništva, sistema naselja, društvene infrastrukture i privrede	21
4.1.1. Stanovništvo	21
4.1.2. Sistem naselja	21
4.1.3. Društvena i privredna infrastruktura.....	23
4.2. Osnova prostornog razvoja infrastrukturnih sistema	26
4.2.1. Saobraćaj	26
Brza cesta (B1)	27
Kategorizacija	30
4.2.2. Vodovod i tretman otpadnih voda	32
4.2.3. Energetika.....	36
4.2.4. Upravljanje otpadom.....	40
4.3. Osnovna koncepcija razvoja prirodnog i kulturno – istorijskog naslijeđa	41
LITERATURA:.....	49

UVOD

Na osnovu Ugovora o pružanju usluge „Priprema i izrada Prostornog plana općine Bosanski Petrovac za period 2013 – 2033.g.“, u daljnjem tekstu Plana, koji je sklopljen između Općine Bosanski Petrovac i IPSA Instituta iz Sarajeva, pristupilo se izradi I faze Prostornog plana općine Bosanski Petrovac – Prostorne osnove.

Izrada Prostorne osnove je urađena u skladu sa sljedećim zakonskim aktima:

Zakon o prostornom uređenju i građenju Unsko – sanskog kantona – prečišćen tekst („Službeni glasnik Unsko – sanskog kantona“, broj 12/13)

Zakonom o prostornom uređenju i građenju uređuju se načela za plansko uređenje prostora, organizacija sistema prostornog uređenja, vrste, sadržaj, način izrade i postupak donošenja planskih dokumenata, planova i pravila provođenja planskih dokumenata, vršenje nadzora nad provođenjem ovog Zakona, te kaznene odredbe.

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine FBiH“, broj 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10 i 45/10)

Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine („Sl. novine FBiH“, br. 2/06, 72/07, 32/08, 4/10, 13/10) uređuje planiranje i korištenje zemljišta na nivou FBiH kroz izradu i donošenje planskih dokumenata i njihovo provođenje, vrsta i sadržaj planskih dokumenata, korištenje zemljišta na nivou Federacije, kao i nadzor nad provođenjem planskih dokumenata od značaja za Federaciju.

Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata („Službene novine FBiH“, broj 63/04, 50/07, 83/10)

Vlada Federacije BiH je na prijedlog Federalnog ministarstva prostornog uređenja donijela Uredbu o jedinstvenoj metodologiji za izradu dokumenata prostornog uređenja. Ovom Uredbom utvrđuje se postupak pripreme, izrade i sadržaj dokumenata prostornog uređenja na svim nivoima prostornog planiranja u FBiH.

Uredba o sadržaju i nosiocima jedinstvenog informacionog sistema, metodologiji prikupljanja i obradi podataka, te jedinstvenim obrascima na kojima se vode evidencije („Službene novine FBiH“, broj 33/07 i 84/10)

Ovom Uredbom propisuje se sadržaj i nosioci jedinstvenog informacionog sistema (Geografski Informacioni Sistem), metodologija prikupljanja i obrade podataka, te jedinstveni obrasci na kojima se vodi evidencija na svim nivoima prostornog planiranja na području FBiH usvrhu uspostavljanja jedinstvenog informacionog sistema (GIS-a). Uredbom se određuje okvir za pripremu programa uspostave i razvoja jedinstvenog informacionog sistema u oblasti prostornog planiranja i korištenja zemljišta i zaštite prostora FBiH na svim nivoima.

1. ANALIZA I OCJENA STANJA

Bosanski Petrovac, treća najveća općina Unsko – sanskog kantona, zauzima prostranstva kraških polja uokvirenih planinskim visovima Klekovače, Grmeča, Osječenice.

Ovo vodom siromašno područje, nadoknađuje taj resurs bogatim šumama i nepreglednim livadama, koji daju poseban, mističan izgled cijelom kraju. Velika zlatnožuta prostranstva livada i pašnjaka, nježno prelaze u tamnozeleno gore, iznad kojih se nižu vrhovi, tvoreći razigran horizont, koji uvijek biva iznova izmijenjen jutarnjim maglama i kasnopodnevnom zalascima suca.

S druge strane, tako veliki prostor je često vrlo teško „osvojiti“ urbanim tehnikama razvoja, a globalna pojava migracija selo – grad ne ide u prilog većinski ruralnim područjima.

Zime su ovdje snažne i osorne, dok snijeg mijenja cijeli krajolik. Ljeta su kratka i topla, nedovoljna za zaborav zimskog neba. U takvom okruženju javlja se ipak vrlo razvijen i raznolik biljni i životinjski svijet. Brojni su prirodni predjeli koji svojom ljepotom krasi cijelo područje, a neki od njih, poput prašume Lom na planini Klekovači ili dijela Nacionalnog parka Una, koji zalazi u granice Bosanskog Petrovca, imaju mnogo širi značaj.

Donekle zahtjevni klimatski uslovi, utiču na ruralni život, na poljoprivrednu proizvodnju, koja je u poratnim godinama oslabljena i kojoj treba temeljita reforma.

Zemlja je, može se reći, škrti i ne daje odmah svoj potencijal, ali to ipak ne znači da je se ne može plodonosno obrađivati. Veći dio zemljišta općine je u kategoriji šumskog zemljišta, a poljoprivredno zemljište je nižih bonitetnih vrijednosti. Ne postoje prerađivački kapaciteti, a velike površine livada i pašnjaka nisu adekvatno iskorištene. Nije dovoljno razvijena proizvodnja mesa, sira i mlijeka, u odnosu na mogućnosti, a posebno kada se govori o kozarstvu i ovčarstvu. Ratarstvo je ograničeno mogućnostima koje pruža ovakav klimati, ali nije razvijeno na način na koji bi moglo biti.

Ipak, odmah je primjetno da glavni prirodni potencijal Bosanskog Petrovca leži u njegovom drvetu, u šumama koje su duboke, guste, tamne i postojane, a koje su i simbol ovog kraja.

Stoga je privredni razvoj ovog kraja nekoć i počivao na drvnoj proizvodnji, što je danas opstalo u vidu primarne obrade drveta, odnosno, sječe, bez gotovo ikakve daljnje obrade. Takav pristup nije produktivan, jer se drvo i proizvodi od drveta ne zadržavaju u općini, radno sposobno stanovništvo ne pokazuje svoj puni potencijal, te se ne stvara brend drveta, kao najjačeg aduta Bosanskog Petrovca.

Iskorištenje drugih prirodnih resursa se ovdje može još osloniti na ekstraktivnu industriju dolomita, koji je danas jedini mineral koji se eksploatira. Svakako ne treba zanemariti i druge potencijale, kao što su energija vjetra i energija sunca, za što prema istraživanjima postoji visok potencijal.

Međutim, primjetan je manjak većih ulaganja u istraživanja potencijalnih resursa, što se može pripisati sveopće lošoj ekonomskoj situaciji, ali i činjenici da općina Bosanski Petrovac treba preći još dalek put do etabliranja u privrednim okvirima koji prevazilaze njene granice.

Realne su mogućnosti da se u općini uspostavi dobar koncept razvoja privrede, koji će se oslanjati na prirodne resurse, uz proizvodnju adekvatne radne snage. Ako tomu se pridruži i dobar geoprometni položaj općine, koja leži na jednom od prometnijih putnih pravaca i direktnoj vezi prema Republici Hrvatskoj, odnosno, vratima Evropske Unije, vidljivo je da Bosanski Petrovac ima što za ponuditi u okviru svojih granica, ali i cijelog Unsko – sanskog kantona.

Dobar privredni razvoj ovisi i o ponudi pratećih usluga, kao što su trgovina, uslužne djelatnosti, zanatstvo, ugostiteljstvo, pa i na posljetku turizam. Danas se u općini nalazi veći broj poslovnih subjekata koji mogu pružiti ove usluge, ali ne i najčešće zadovoljiti sve potrebe, a posebno one u nadolazećem periodu, kada će se očekivati da Bosanski Petrovac usmjeri svoj razvoj.

Danas u Bosanskom Petrovcu živi nešto manje od 8 000 stanovnika, što je na površini od preko 760 km² uistinu mali broj. Migracije stanovništva su stalne, a negativan trend iseljavanja je započeo još sredinom prošloga vijeka, što je dodatno potencirano migracijama koje su se dešavale u posljednjem ratu. Sistem naselja nije do sada bio uspostavljen u planskim dokumentima, te se Bosanski Petrovac jedini izdvaja kao urbani, primarni centar općine. Ostala 34 naselja tipološki su svrstana u ruralna naselja. Ipak, neka od njih iskazuju danas jače predispozicije za uspostavljanje određenih funkcija, koje neće nužno promijeniti njihovu tipologiju, ali će povećati nivo usluga koje stanovnici u njima mogu zadovoljiti.

Problem se pak javlja u činjenici da gotovo polovina stanovništva živi u općinskom centru, a već depopularizirano područje općine sve više gubi svoje stanovništvo. Ovakav monocentričan sistem naselja pogoduje migracijama i iseljavanju iz ruralnih područja, što se mora mijenjati u narednom periodu, kako bi se stimulisalo stanovništvo, te ponudio savremen način ruralnog razvoja.

Prvenstveno je potrebno omogućiti stanovnicima kompleksan i vremenski racionalno dostupan nivo usluga, posebice onih koje ubrajamo u društvenu infrastrukturu, a koje su danas uglavnom koncentrisane u gradu Bosanskom Petrovcu.

Ako se možda i čini da današnji društveni infrastrukturni aparat može zadovoljiti potrebe stanovnika, iz analiza postojećeg stanja možemo zaključiti da društvena infrastruktura nije uvijek adekvatno pozicionirana i nije dostupna svim stanovnicima na jednak način, što uvelike utiče na sam kvalitet njihovog života.

Bosanski Petrovac, kao centar općine, treba ponuditi sadržaje koji su samo njemu svojstveni, ali to ne znači da ostala naselja ne trebaju biti opremljena odgovarajućom infrastrukturom. Upravo suprotno. Jačanje općine polazi od jačanja njenih najmanjih segmenata. A jačanje i vizija općine Bosanski Petrovac su već uspostavljeni u okviru dokumenata, koji imaju ulogu glavnih inputa za općinski prostorni plan.

Prema planu višeg reda, odnosno, Prostornom planu Unsko – sanskog kantona, općina Bosanski Petrovac treba da zauzme mjesto kao grad/općina šuma i zimskog turizma. To znači da se šumska bogatstva općine trebaju usmjeriti u nove, moderne tokove privrednog razvoja, uspostavljanja tako reći identiteta općine, a čije će dobrobiti najviše i osjetiti sama općina Bosanski Petrovac.

Zimski turizam, koji je nekada i egzistirao na Oštrelju, treba biti ponovno oživljen, ali u skladu sa najnovijim saznanjima i dostignućima u turizmu, sportu i rekreaciji, jer su turisti današnjice dosta zahtjevniji po pitanju pruženih usluga.

Ali, da bi se moglo i razmišljati o implementaciji tih ciljeva, potrebne su temeljite promjene i rekonstrukcija socioekonomskih prilika općine.

Evidentno je prema dosadašnjim socio – ekonomskim pokazateljima da je općina Bosanski Petrovac jedna od općina kojima je potrebna temeljita socijalna reforma, općina u kojoj je broj stanovnika u stalnom opadanju, čije stanovništvo stari, a nezaposlenost je dosta visoka.

Socijalni problemi u takvom okruženju se multipliciraju, te se razvojna politika mora baviti vrlo ozbiljno pitanjima koji se odnose na društvene prilike, a koje su odraz sveopćeg ekonomskog stanja.

U tom procesu veliku ulogu će imati i planovi čiji domet prelazi granice općinske nadležnosti, ali „recept“ za obnovu života Bosanskog Petrovca se treba tražiti u lokalnim prilikama i prednostima, resursima i znanjima koje stanovništvo ove općine ima, ako za 100 godina želimo da u općini Bosanski Petrovac postoji neko ko će uživati u njegovim ljepotama.

Opremljenost saobraćajnom infrastrukturom je dosta ograničena, unatoč činjenici da je Bosanski Petrovac smješten na magistralnom putu Jajce – Bihać, današnjoj magistrali I reda M 103. Stanje lokalnih saobraćajnica, ali i regionalnih saobraćajnica nije zadovoljavajuće, što svakako utiče i na razvoj ruralnog područja.

Vodosnabdjevanje je relativno dobro riješeno, te se osim nekoliko izolovanih primjera, vrši putem gradskog vodovodnog sistema ili lokalnih vodovoda. U planu je proširenje gradskog vodovodnog sistema na dosta šire područje, što će poboljšati ovaj segment komunalne opremljenosti. Međutim, kada se govori o odvođenju otpadnih voda, situacija je dosta drugačija, te se tek danas u gradu Bosanskom Petrovcu uspostavlja cjelovit kanalizacioni sistem, sa prešistačem otpadnih voda, koji se nalazi na rubu urbanog područja, kod vodotoka Japaga. Ostala naselja općine nemaju uspostavljen kanalizacioni sistem.

Osnovni kriteriji razvoja distributivne mreže se svode na pouzdano snabdjevanje korisnika kvalitetnom električnom energijom i u zahtjevanom obimu tokom promatranog razdoblja planiranja. Povećanjem potrošnje postojećih korisnika, te planiranim razvojem privrede, doći će do znatnijeg porasta potrošnje električne energije što će, osim obnove distributivne mreže radi starenje postojećih objekata, zahtjevati i izgradnju novih objekata kao i proširenje postojećih. Osnovu za određivanje perspektivnog (budućeg) elektroenergetskog sistema, predstavlja prognoza vršnog opterećenja na konceptu planirane izgradnje prostora i urbanističkih kapaciteta i normativima jediničnog opterećenja za pojedine sadržaje, odnosno kategorije potrošača. To će rezultirati određenim brojem potrebnih trafostanica i njihovim razmještajem te vodovima kojima će biti uvezane u elektroenergetski sistem.

Preporukom Studije energetske sektora u BiH novi magistralni vodovi 10(20) kV trebaju imati vodiče AL/Fe 95 mm²., a na kablovskim dionicama vodiče Al 150 mm². Nivo izolacije novih elemenata mreže treba biti 24 kV. Takođe, prema smjernicama razvoja, sve veći dio srednjenaponske distributivne mreže će se snabdjevati iz primarnih trafostanica sa transformacijom 110/x kV, a postepeno će se smanjivati broj primarnih trafostanica transformacije 35/x kV.

Radi smanjenja utroška električne energije za javnu rasvjetu neophodno je izvršiti faznu zamjenu postojećih sijalica ekološki prihvatljivim sijalicama (Led sijalicama).

Novi proizvodni objekti

Područje Unsko-sanskog kantona postojećim izvorima ne zadovoljava vlastite potrebe za električnom energijom te je neophodna izgradnja novih izvora. Kod planiranja novih izvora električne energije treba imati u vidu da se preferiraju i dodatno stimulišu obnovljivi izvori koji koriste hidroenergiju, snagu vjetra, sunčevu energiju, biomasu.

Osnovni potencijali u primarnoj energiji koji se mogu koristiti za pretvorbu u električnu energiju na području Općine nalazi se u potencijalu vjetra, sunčeve energije i biomase.

BiH ima u prosjeku godišnje 1.840,9 sunčanih sati. Realna je pretpostavka da bi, obzirom na broj sunčanih sati (1.772-1.970) na području Općine kao i trend opadanja investicionih troškova izgradnje, korištenje solarne energije u proizvodnji električne energije bilo isplativo.

U periodu 1999.-2008. godina, napravljena je preliminarna selekcija potencijalnih lokacija za gradnju vjetroelektrana u BiH. Prema Strateškom planu i programu razvoja energetskog sektora F BiH, na području Unsko-sanskog kantona pa tako ni na području Općine Bosanski Petrovac nije identificirana niti jedna makro lokacija, što ne znači da i nema dobar potencijal za korištenje energije vjetra za proizvodnju električne energije. Stoga je neophodno planirati izradu Studije Obnovljivi izvori energije.

Pitanje upravljanja otpadom je jedno od aktuelnijih u Unsko – sanskom kantonu, a zbog činjenice da se prema planovima višeg reda sav otpad treba usmjeravati ka regionalnom upravljanju i regionalnim deponijama. Unsko – sanski kanton još uvijek nije uspostavio svoju deponiju, a pitanje lokacije je nekoliko puta bilo predmetom rasprava. Danas se smatra da će ona biti smještena u Ripču, na lokaciji Karanovac, a po uspostavljanju regionalne deponije, današnja bosanskopetrovačka općinska deponija Vaganac bi bila sanirana i zatvorena. Dok se ne uspostavi pomenuti sistem, potrebno je učiniti napore na uključenju što većeg broja korisnika u sistem prikupljanja otpada u općini, što će imati za posljedicu zasigurno i smanjenje nelegalnih deponija otpada i uništavanja prirodnih ljepota.

U kontekstu osiguranja dovoljnog broja grobnih površina, već su se javile u gradskom centru potrebe za proširenjem groblja, što je i definisano Urbanističkim planom Bosanski Petrovac. U ostalim naseljima, sahranjivanje se vrši na mjesnim grobljima, a podaci o potrebama za sada nisu poznati.

2.1. MOGUĆI PRAVCI RAZVOJA ZAVISNO OD PRIRODNIH I RADOM STVORENIH USLOVA, KAO I USLOVA EKONOMSKOG RAZVOJA, UTVRĐENIH RAZLIČITIM MEĐUNARODNIM, DRŽAVNIM, ENTITETSKIM ILI KANTONALNIM RAZVOJNIM DOKUMENTIMA/STRATEGIJAMA RAZVOJA

Važeći plan višeg reda bi bio Prostorni plan Unsko – saskog kantona. Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – saskog kantona je izložena na Savjetu plana u januaru 2014.godine, kada je uslovno usvojena, uz nalog da se ugrade dospelje primjedbe, prijedlozi i sugestije, a u skladu sa stavovima Nosioca pripreme i Nosioca izrade Plana.

Potom je Prostorna osnova izlagana na Javnoj raspravi u julu 2014.godine, te je na izloženi materijal dostavljen dodatni broj primjedbi, prijedloga i sugestija, koji su u skladu sa odgovorima usvojenim od strane Nosioca pripreme Plana, ugrađeni u dokument.

Usvajanje Prostorne osnove od strane Vlade i Skupštine Unsko – saskog kantona, čeka svoj epilog.

Ipak, ne može se zanemariti da je taj dokument prošao i javni uvid i Savjet plana, te da je više puta valoriziran od strane Nosioca pripreme, pa će se u ovom kontekstu prema njemu referirati i općinski prostorni plan, te preuzeti njegove postavke i pravce razvoja.

Prostorni plan Unsko – saskog kantona određuje se prema općini Bosanski Petrovac kao prostoru koji pokazuje visok potencijal za razvoj zimskog turizma i privrede bazirane na iskorištenju drveta i drvnoj industriji. Kantonalni plan uvodi sistem tematskih gradova, novi pristup u planskoj praksi, gdje se u jednom većem sistemu, odnosno, prostoru koji ima složeniju administrativnu podjelu, uočavaju najjači aduti pojedinačnih dijelova sistema, oni se jačaju i od njih se pravi, tako reći, brend.

U općini Bosanski Petrovac, u odnosu na prirodne uslove, ali i preferencije koje ima stanovništvo ovog kraja, uočava se visok potencijal za pomenuti razvoj i općina se karakteriše kao grad/općina šuma i zimskog turizma. Ovaj pravac razvoja je svakako jedna od osnovnih strateških postavki i za ovaj Plan, a treba biti nadograđena i upotpunjena i detaljnijim planskim rezoniranjem o prostoru, jer je u pitanju i detaljniji vid planiranja na općinskom nivou.

Imajući na umu predispoziciju koju kantonalni Plan nalaže, u općini Bosanski Petrovac treba uspostaviti jak infrastrukturni sistem, koji će podržati takvo usmjerenje razvoja, ali treba i izvršiti socioekonomsku reformu, kako bi se stvorila podloga u pogledu populacijskog kontingenta, koji će moći podnijeti i iznijeti ono što je razvojno predloženo.

Drugi vid razvone politike, koji je neovisan od prijedloga plana višeg reda, odnosi se na unaprijeđenje ruralnog područja, a kroz poljoprivredne reforme. Jako selo znači mnogo više od zaustavljanja negativne stope migracija, jer se na taj način osigurava dovoljan proizvodni kapacitet i za grad. U Bosanskom Petrovcu ruralna područja su danas ugrožena iseljavanjem, a sigurno je da po nestanku sela, sljedeći u nizu će biti i urbani pojas.

Stoga se koncepcija razvoja općine treba bazirati na uspostavljanju jasne veze između strateškog opredjeljenja kantonalnog plana i lokalnih kapaciteta i prilika, koje su detaljno analizirane, a kroz jedini zajednički nazivnik, koji će potvrditi svaki stanovnik ovog kraja – osiguranje radnih mjesta.

3. CILJEVI I SMJERNICE PROSTORNOG UREĐENJA

Metodologija izrade planskih dokumenata jasno definiše tok izrade razvojnog dokumenta, kako bi on bio integralan proizvod analiziranih uslova, uočenih problema, postavljenih ciljeva i datog rješenja.

Ciljevi prostornog uređenja koji se definišu u općinskim prostornim planovima, moraju se oslanjati na dokumente višeg reda, koji imaju vrlo snažan uticaj na formuliranje ciljeva i prijedlog koncepcije razvoja planova nižeg reda. U ovom slučaju, Prostorna osnova Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, koja je sama po sebi sadržala opredjeljenja planova višeg reda u odnosu na taj razvojni dokument, obavezna je za definisanje općih, ali i posebnih ciljeva razvoja općine Bosanski Petrovac.

3.1. OPĆI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Evropska opredjeljenja sadržana u smjernicama Evropskih perspektiva prostornog razvoja (ESDP)¹ i Vodećim principima za održivi razvoj evropskog kontinenta, moraju biti sadržani u općim ciljevima prostornog uređenja općine Bosanski Petrovac.

Osnovne postavke ovih dokumenata skreću nam pažnju na:

- **Razvoj uravnoteženog i policentričnog sistema gradova,**
- **Uspostavljanje novog odnosa između urbanih i ruralnih područja,**
- **Osiguranje jednakopravnog pristupa infrastrukturi i znanju,**
- **Osmišljeno upravljanje i očuvanje prirodne i kulturne baštine.**

Politički ciljevi i opcije predloženi u Evropskim perspektivama prostornog razvoja, imaju za cilj usmjeravanje prostornog razvoja prostorne strukture država članica EU –a, ali njihov odjeka mora biti prihvaćen i u drugim zemljama, posebno u onima kao što je BiH, koja će, nadati se, jednom postati dio evropske porodice.

Kantonalni prostorni plan u to ime nalaže: „Usvajanje znanja, principa i vještina upravljanja i korištenja prostora u skladu sa zemljama članicama, čini nas korak bliže evropskim integracijama, a taj i takav odnos prema prostoru mora se inkorporirati u sve slojeve uprave i procese odlučivanja u okviru prostornog planiranja i razvoja. Kantonalni prostorni plan će tada biti oslonac i primjer općinskim praksama planiranja, za što je krajnji cilj jednak i održiv razvoj na svim nivoima ili postulat ESDP –a:

¹ European Spatial Development Perspective, European Commission, Postdam 1999

Opći ciljevi prostornog uređenja:

- I. *Policentričan prostorni razvoj i novi odnos urbane-ruralne sredine*
  - Stepenovano rangiranje gradova, kao osnovni preduslov uravnoteženog razvoja lokalnih regija,
  - Međusobno nadopunjavanje gradova i komplementarnost u ekonomskom, obrazovnom, kulturnom i drugom domenu ,
  - Stvaranje mreža manjih naselja u slabije naseljenim i ekonomski nerazvijenim regijama,
  - Ostvarivanje zajedničkih projekata između naselja, posebice u upravljanju lokalnim saobraćajem, detaljnom uređenju prostora, očuvanju kulturnog i prirodnog naslijeđa itd.,
  - Kontrola fizičkog širenja gradova i naselja,
  - Mješavina funkcija i socijalnih grupa,
  - Racionalno i ekonomično upravljanje urbanim ekosistemima (voda, energija, otpad),
  - Bolja dostupnost i komunikacije,
  - Očuvanje i razvoj prirodnog i kulturnog naslijeđa,
  - Strukturna promjena ruralnih oblasti, u cilju revitalizacije i demografsko – ekonomskog napretka,
  - Stvaranje jakih regija, sa malim gradovima, koji su važna čvorišta ruralnih područja, u kojima se stvaraju uslovi za razvoj industrije, uslužnih aktivnosti, tehnologije, turizma itd.,
  - Obezbeđivanje održive poljoprivrede, uz adekvatnu primjenu ekoloških mjera,
  - Iskorištenje potencijalno obnovljive energije u urbanim i ruralnim oblastima,
  - Povezivanje ruralnih oblasti sa čvorištima unutar regije i urbanim cjelinama u širem prostornom kontekstu.

- II. *Jednakopravan pristup infrastrukturi i znanju*
  - Osiguranje pristupa udaljenim oblastima,
  - Jačanje sekundarnih mreža, kao dio procesa jačanja manjih gradova i njihove funkcije u regionalnom razvoju,
  - Modernizacija i prilagođavanje transportnih službi lokalnim uslovima,
  - Poboljšanje pristupa i upotrebe telekomunikacionih sredstava u slabo naseljenim područjima,
  - Smanjenje negativnih uticaja u područjima koja trpe pritisak od strane saobraćaja, kroz primjenu ekološki prihvatljivih saobraćajnih sredstava,
  - Usklađivanje i integrisano planiranje i upravljanje infrastrukturom, kako ne bi došlo do „dupliciranja“ transportne infrastrukture,
  - Osiguranje pristupa infrastrukturi vezanoj za znanje i obrazovanje, u skladu sa socio – ekonomskim potencijalom, na u područjima koja su udaljena i slabije naseljena.

- III. *Racionalno upravljanje prirodnim i kulturnim naslijeđem i resursima*
  - Uvođenje mjera zaštite i prepoznavanje područja koja trebaju zaštitu,
  - Prepoznavanje prirodnog i kulturnog naslijeđa, kao važnih ekonomskih faktora, te preduslova za razvoj turizma,

- Stvaranje veza i koridora između zaštićenih područja, u cilju nesmetanog protoka i genetske razmjene flore i faune,
- Korištenje prostora u kontekstu napretka zaštićenih područja, a ne njihove izolacije,
- Donošenje strategija upravljanja zaštićenim područjima, uz intenzivno uključivanje ljudi koji nastanjuju te prostore u procese izrade i odlučivanja,
- Inkorporacija zaštićenih i ugroženih područja u urbane i ruralne regije,
- Nužnost povezivanja politika upravljanja površinskih i podzemnih voda sa politikama prostornog razvoja,
- Jačanje regionalne odgovornosti za upravljanje vodenim resursima,
- Očuvanje i kreativni razvoj kulturnih pejzaža,
- Povećanje vrijednosti kulturnih pejzaža u okviru strategija integrisanog prostornog razvoja,
- Kreativno obnavljanje pejzaža koji su pretrpjeli oštećenja uslijed ljudskog djelovanja,
- Očuvanje i kreativno redizajniranje urbanih cjelina i kulturnog naslijeđa, koje se mora posmatrati u širem kontekstu.

IV. *Usklađivanje prostornog razvoja sa odrednicama planova višeg reda*

- Prostorno – planska dokumentacija treba biti usaglašena sa planovima i strategijama višeg reda, kako bi se ostvario kontinuitet i integralni pristup planiranju na cijelom prostoru BiH i regije.

Analiza postojećeg stanja, posmatranje područja kroz očekivane okvire razvoja, koje su postavili međunarodni dokumenti u pogledu razvoja prostora, ukazali su nam na potencijale, ali i na glavne nedostatke posmatranog obuhvata.

Oni se definišu kroz:

- Demografsku sliku, koja ima tendenciju starenja,
- Socijalno – ekonomske prilike, koje su izuzetno složene i u prvi plan stavljaju visok stepen nezaposlenosti i migracije,
- Nepostojanje policentrično uspostavljenog sistema naselja,
- Nedovoljno iskorištenje prirodnih potencijala u skladu sa ekološkim standardima i potražnjom na tržištu,
- Nedovoljno razvijena infrastrukturna mreža, koja ne omogućava jednak pristup i razvoj naselja općine,
- Stagnacija privrede i privrednog razvoja, nepostojanje jasne razvojne politike i proizvodnje

Posebni ciljevi razvoja moraju se usredotočiti na raščlanjivanje ovih temeljnih problema.

3.1.1. POSEBNI CILJEVI PROSTORNOG RAZVOJA

Posebni ciljevi prostornog razvoja proizilaze iz analize postojećeg stanja i uslova na koje se nailazi na posmatranom području, konsultacije razvojnih strategija i opredjeljenja koje daju dokumenti višeg reda, te, nezaobilazno, iz kontakta sa korisnicima prostora, koji imaju najbolji uvid u problematiku s kojom se svakodnevno susreću, kao i potrebe u planskom periodu, a čija će realizacija dovesti do podizanja kvaliteta života i očuvanja životne sredine.

Posebni ciljevi se daju prema tematskim oblastima:

Namjena zemljišta

- Racionalno korištenje zemljišta, sa naglaskom na razvoj poljoprivrede,
- Povećanje učešća obradivog zemljišta u ukupnom poljoprivrednom zemljištu,
- Poticaj programa ruralnog razvoja, kroz modernizaciju poljoprivrede i osiguranje uslova za razvoj slabije naseljenih područja u kojima ova grana ima potencijal,
- Osiguranje prerađivačkih kapaciteta za poljoprivredne proizvode,
- Utvrđivanje režima korištenja i zaštite šuma, kroz poboljšanje alata koji se primjenjuju u iskorištenju ovog resursa,
- Utvrđivanje prostora koji trajno ostaju šumska područja, kao što su zaštitne šume, šume posebne namjene, zaštićene šume, šumski rezervati, sjemenske sastojine i sl., te poduzimanje mjera upravljanja i očuvanja tim područjima,
- Utvrđivanje lovno – privrednih područja, koja mogu imati privredni, sportski i turistički karakter,
- Racionalno korištenje postojećeg građevinskog zemljišta, kroz obnovu i rekonstrukciju, prije izuzimanja novih površina druge namjene.

Mineralne sirovine

- Utvrđivanje stvarnih potencijala, kapaciteta, istraženosti i nivoa eksploatacije mineralnih nalazišta, uz zaštitu i racionalno korištenje tih istih resursa,
- Rekultivisanje devastiranih eksploatacionih površina,
- Smanjenje štetnih utjecaja po okoliš od strane područja i tehnologija eksploatacije mineralnih sirovina.

Sistem naselja

- Sistem naselja sa svim pratećim prostornim sistemima oblikovati na način da osigura potrebne uslove za život i razvoj svim stanovnicima općine,
- Uravnotežen policentrični razvoj sistema naselja treba se zasnivati na jasnoj diferencijaciji centara različitog nivoa, a koji podrazumijeva primarni centar, sekundarne centre i centre zajednice sela, koji imaju ulogu tercijarnih centara,
- Opremanje centara infrastrukturom i suprastrukturom, koja će biti u skladu sa njihovim hijerarhijskim položajem u sistemu naselja.

Infrastruktura

- Izgradnja saobraćajnica koje su planirane kroz planove višeg reda, kao i usvojene strateške dokumente,
- Poboljšanje postojeće mreže cesta, povećanje nivoa usluge i sigurnosti saobraćaja,
- Izgradnja novih lokalnih putnih pravaca, kako bi se poboljšale veze sa centrima u okviru sistema naselja, ali i samim naseljima međusobno,
- Ispitivanje mogućnosti optimalnog načina prevoza iz ruralnih u urbanu sredinu i sekundarne centre, u smislu dostupnosti usluga najširoj populaciji općine Bosanski Petrovac,
- Planiranje staza za razvijanje sportsko – rekreativnog turizma, kao što su biciklističke staze, planinarske staze i sl.,
- Unaprijeđenje uslova javnog gradskog i prigradskog saobraćaja,
- Pouzdano snabdjevanje energijom, kako stanovništva, tako i privrede, što je osnovni preduslov za razvoj i normalan rad,
- Pouzdano snabdjevanje energijom je za funkcionisanje privrede i dobrobit stanovništva od najvećeg značaja te se kao imperativ postavlja zahtjev za nesmetano, kontinuirano i kvalitetno snabdjevanje električnom energijom,
- Rekonstrukcija, modernizacija i proširenje postojećih kapaciteta kao i izgradnja novih kapaciteta u cilju kontinuiranog, kvalitetnog i kvantitativnog snabdjevanja postojećih potrošača i obezbjeđenje priključaka za nove potrošače,
- Razvoj elektroenergetskog sistema usmjeriti ka izgradnji novih proizvodnih kapaciteta koristeći raspoložive resurse primarne energije sa područja općine,
- Dogradnja i rekonstrukcija prenosne i distributivne mreže radi obezbjeđenja uvezivanja novih proizvodnih objekata u elektroenergetski sistem,
- Obezbeđenje efikasnog korištenja električne energije (energetska efikasnost),
- Osim smjernica datih Strateškim planom, u svjetlu izgradnje korištenja obnovljivih izvora električne energije, a imajući u vidu prirodne resurse kojima raspolaže općina, prvenstveno resurse obnovljive energije (voda, vjetar, sunčeva energija), neophodno je planirati:
- Izgradnju vjetroelektrana na područjima za koja ispitivanja pokazuju isplativost korištenja potencijala vjetra,
- Izgradnju solarnih elektrana,
- Proizvodnju električne energije korištenjem biomase nastale preradom drveta,
- Izvršiti rekonstrukciju kapaciteta daljinskog zagrijavanja, te vršiti monitoring zagađenja zraka od individualnih kotlovnica,
- Uspostavljanje kvalitetnog sistema vodosnabdjevanja na području cijele općine, te izgradnja sistema za odvođenje i preradu otpadnih voda. U prelaznom periodu vršiti stalni monitoring izgradnje i kvaliteta izgradnje septičkih jama domaćinstava i privrednih subjekata,
- Priklučenje što većeg broja korisnika u sistem organizovanog prikupljanja otpada i uspostavljanje pratećih kapaciteta, u skladu sa planovima upravljanja otpadom, koji su izrađeni na kantonalnom nivou,
- Smanjenje ukupne proizvodnje otpada,
- Sanacija nelegalnih deponija,
- Edukacija stanovništva o važnosti pravilnog odlaganja otpada,
- Stvaranje uslova za reciklažu otpada i zbrinjavanje posebnih vrsta otpada,
- Monitoring primjene uslova propisanih u ekološkim dozvolama za sve industrijske kapacitete,

- Povećanje energetske efikasnosti na svim postojećim objektima, a čime se smanjuje potrošnja energenata i emisija polutanata u atmosferu.

Društvene djelatnosti

- Utvrđivanje nivoa potrebne opremljenosti društvenim djelatnostima, u odnosu na poredak naselja u naseobinskom sistemu,
- Modernizacija programa obrazovanja, usklađivanje sistema obrazovanja sa tržišnim prilikama, prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva,
- Osiguranje potrebnih sportskih, kulturnih, rekreativnih i drugih površina u centrima sistema naselja, u skladu sa hijerarhijom centra,
- Stvaranje podloge za socijalnu inkluziju ugroženih skupina, integracija u društvo i jednakopravan pristup svim društvenim djelatnostima treba biti jedan od prioriteta, obzirom na starosnu strukturu i nivo nezaposlenosti općine,
- Razvijanje mreže zdravstvenih ustanova, posebno u udaljenim i manje naseljenim područjima.

Prirodno i kulturno - istorijsko naslijeđe

- Revitalizacija kulturno – istorijskih vrijednosti i objekata, kako bi se isti mogli staviti u funkciju ukupnog razvoja, uz usklađivanje interesa zaštite sa njihovom upotrebom vrijednosti,
- Uređivanje i unaprjeđenje prirodnih vrijednosti, koje se trebaju staviti u funkciju zaštite i razvoja turizma,
- Podrška uspostavljanju zaštićenih područja od šireg značaja, kao što je zaštićeno područje Grmeča i Nacionalni park Una, od čega može imati koristi cijela zajednica,
- Apsolutna zaštita područja sa najvišom vrijednosti za naučnu zajednicu i prirodu uopće, kao što je prašumski rezervat Lom, na planini Klekovači,
- Izrada potrebne strateške, planske, provedbene i druge dokumentacije, koja će biti osnova za upravljanje i korištenje prirodnim i kulturno – istorijskim dobrima.

Stanovništvo

- Zaustavljanje negativnog trenda starenja stanovništva i visokog stepena migracija,
- Provođenje procesa povratka stanovništva na svoje prijeratno mjesto stanovanja,
- Ujednačenje stepena prostornog, urbanog, infrastrukturnog i drugog razvoja pojedinih područja i stvaranje uslova za ravnomjerniju raspodjelu stanovništva u naseljima,
- Ujednačenje razvoja urbanih i ruralnih područja, gdje će se u svakom od njih jačati potencijali i očuvati integritet prirodnih resursa i okoliša, te osiguranje uslova za kvalitetan društveni i ekonomski prosperitet stanovnika,
- Poticanje mjera zapošljavanja, posebice mladih i visokoobrazovanog stanovništva, čime će se ublažiti negativni migracijski saldo,
- Iznaženje modela prekvalifikacije i doškoloavanja stanovništva za novonastale potrebe na tržištu rada.

Privreda

- Ostvarivanje višeg nivoa privredne djelatnosti, koji bi se u najvećoj mjeri oslanjao na korištenje vlastitih prirodnih i društvenih resursa,
- Osigurati uslove za eksploataciju prirodnih resursa sa najvećim potencijalom,
- Nove projekte eksploatacije i iskorištenja prirodnog dobra (drvo, minerali) zasnovati na temeljitim cost – benefit analizama ekonomskih, socijalnih i ekoloških faktora,
- Jačati uspostavljene privredne i poslovne zone, a uspostavljati nove u kontekstu planirane saobraćajne infrastrukture višeg reda.

Turizam na bazi prirodnog i kulturno – istorijskog naslijeđa

- Revitalizacija kapaciteta zimskog turizma na Oštrelju,
- Uspostavljanje sistema razvoja turizma, kroz edukaciju radne snage i stanovništva u ruralnim područjima, koji mogu biti pružaoci ovih usluga,
- Iznaženje novih, interesantnih lokacija, na kojima je moguće razvijati moderne grane turizma, kao što su ruralni turizam, avanturistički i adrenalinski turizam, naučno – istraživački turizam itd.

Ugrožena područja

- Očistiti prostor kontaminiran minama do 2019. godine, a prema Strategiji protuminskog djelovanja BiH 2009 2019. godine,
- Načiniti katastar klizišta, sa programima sanacije,
- Zaustaviti bespravnu gradnju i udar na poljoprivredno i šumsko zemljište,
- Provesti programe sanacije i mjera zaštite poplavnih područja.

3.2. SMJERNICE ZA IZRADU OSNOVNE KONCEPCIJE RAZVOJA OPĆINE BOSANSKI PETROVAC

Na osnovu zadatih općih i posebnih ciljeva, te u saradnji sa Nosiocem pripreme Plana, kao i zaključcima koji su izvedeni na osnovu analize postojećeg stanja prirodnih i stvorenih uslova općine, mogu se izvesti osnovne smjernice za izradu Osnovne koncepcije razvoja, odnosno, sumarnog prikaza mogućnosti razvoja za naredni planski period.

Kao što navodi kantonalni prostorni plan, smjernice su takođe i sumarni prikaz dokumenata i strategija, koje su konsultirane pri izradi ovog Plana, jer je usklađenost do sada donesenih planova, studija i strategija dobar način kohezije saznanja i zaključaka, te povezivanja razmatranja o prostoru i resursima.

Do sada se u praksi kao dobar način izrade Smjernica pokazao proces provođenja SWOT analize, a koja je već načinjena za potrebe izrade Strategije razvoja općine Bosanski Petrovac.

SNAGE	SLABOSTI
<ul style="list-style-type: none"> • Raskrsnica puteva prema moru, granici i unutrašnjosti BiH • Veliko šumsko bogatstvo • Kapaciteti primarne prerade drveta • Dobri uslovi za korištenje vjetra za dobijanje energije • Povoljni uslovi za stočarstvo, peradarstvo mogućnosti za organsku proizvodnju, voćarstvo, pčelarstvo, prikupljanje i preradu sekundarnih šumskih proizvoda • Započeto infrastrukturno uređenje poslovne i industrijske zone • Veliki turistički potencijal općine: vazdušna banja, ski turizam, brdski biciklizam, planinarenje, lov, alpinizam 	<ul style="list-style-type: none"> • Općina nema uticaja na korištenje šumskog bogatstva • Slaba naseljenost • Visoka stopa nezaposlenosti (i nizak životni standard) • Jako loši rezultati privatizacije • Nepovoljni uslovi kreditiranja i nedostatak podsticajnih mjera za privredu • Dominiraju proizvodi sa malom dodatnom vrijednošću • Nedostatak prerađivačkih kapaciteta (nema finalizacije) • Nedostatak organizovanog pristupa tržištu od strane drvoprerađivača • Nedostatak organizovanog pristupa tržištu i samoorganizacije poljoprivrednih proizvođača • Odlazak mladih i visokoobrazovanih kadrova • Obrazovanje neadekvatno privrednim i razvojnim potrebama • Samo 35% gradskog područja pokriveno kanalizacijom • Visoki troškovi održavanja makadamske putne mreže i loš magistralni put B.Krupa - B.Petrovac
PRILIKE	PRIJETNJE
<ul style="list-style-type: none"> • Mogućnosti za plasman proizvoda na tržišta u regiji, Evropskoj Uniji, Americi, itd. • Povećanje važnosti proizvodnje zdrave 	<ul style="list-style-type: none"> • Politička nestabilnost na području BiH i zapadnog Balkana, dodatno naglašena ekonomskom krizom • Odnos viših nivoa vlasti osirumašuje

<p>hrane i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korištenje fondova EU za finansiranje razvojnih projekata • Liberalizacija viznog režima otvara nove puteve za sticanje novih znanja, nove prilike nove poslove i za zaradu 	<p>općine</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini • Nekarinske barijere u regiji i u EU ugrožavaju konkurentnost domaće privrede • Nedefiniran i nestabilan pravni i finansijski okvir u BiH odvraća i strane i domaće ulagače (nesigurnost za investitore) • Trajan odlazak radno sposobnog stanovništva zbog liberalizacije viznog režima
---	---

Na osnovu saznanja i valorizacije odnosa u prostoru općine Bosanski Petrovac, a u saradnji sa Nosiocem pripreme Plana, definišu se smjernice razvoja. Vodeći se principom da Prostorni plan općine Bosanski Petrovac treba da utvrdi osnovna načela prostornog uređenja, ciljeve prostornog razvoja, zaštitu, korištenje i namjenu prostora, u svemu prema i u skladu sa zakonskom regulativom iz ove oblasti i Uredbom o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata, definiše se:

Osnova prostornog razvoja sistema naselja

- Policentričan razvoj sistema naselja, kao jedan od osnovnih principa održivosti, kroz hijerarhiju centara,
- Evaluacija potreba i definisanje mjera unaprijeđenja naselja u općini, kako bi se smanjile negativne migracije na relaciji ruralno – urbano,
- Iskorištenje postojećeg građevinskog fonda, u cilju očuvanja poljoprivrednog i šumskog dobra,
- Jačanje općinskog centra u pogledu postizanja više stope urbaniteta, te omogućavanja zadovoljenja potreba stanovnika na općinskom nivou,
- Utvrđivanje socijalnih i ekonomskih stagnacijskih tačaka u sistemu naselja, kako bi se iste mogle u budućnosti otkloniti.

Osnova prostornog razvoja stanovništva i razvoja društvene i privredne infrastrukture

- Smanjenje negativnog trenda starenja stanovništva i odlaska mladih ljudi,
- Postizanje uravnotežene opremljenosti općinskih centara različitog nivoa potrebnom društvenom infrastrukturom, kako bi se stvorili uslovi za ostanak stanovništva u svojim naseljima, i smanjile migracije ka općinskom centru, ali i kantonalnom centru,
- Smanjenje socijalnih razlika između urbanog i ruralnog područja, kroz omogućavanje dostupnosti obrazovanju, zdravstvenoj zaštiti, kulturi, socijalnoj zaštiti i drugim segmentima društvenog infrastrukturnog aparata u zadovoljavajućem vremenu,
- Jačanje postojećih i uspostavljanje novih, atraktivnih privrednih zona, koje će biti smještene uz jake putne pravce,
- Iskorištenje prirodnih resursa na odgovoran, naučno utemeljen i stručan način, sa planom sanacije i revitalizacije područja nakon prestanka eksploatacije,
- Stvaranje preduslova za pokretanje proizvodnje, posebno u drvnoj industriji,

- Prekvalifikacija radno sposobnog stanovništva i reforma sistema obrazovanja, prema potrebama na tržištu rada i odrednicama u kojima se treba kretati razvoj općine.

Osnova prostornog razvoja infrastrukturnih sistema

- Sinhronizacija infrastrukturnih planova koji su uspostavljeni u planovima višeg reda i strateškim dokumentima, te sagledavanje potreba razvoja općine Bosanski Petrovac,
- Rekonstrukcija, sanacija i modernizacija postojeće lokalne infrastrukturne mreže,
- Unaprijeđenje sistema vodosnabdjevanje, odnosno, uključenje što većeg broja korisnika u glavni sistem vodosnabdjevanja, kako bi se uspostavio stalan i zadovoljavajući monitoring kvalitete usluge,
- Izgradnja sistema za odvođenje otpadnih voda u ruralnim područjima,
- Uspostavljanje sistema upravljanja otpadom, prema planovima i studijama višeg reda, a koje tretiraju ovuoblast kroz uspostavljanje regionalne deponije,
- Razvoj i rekonstrukcija energetske mreže i uključenje svih domaćinstava u općini u sistem snabdjevanja električnom energijom,
- Razvoj telekomunikacijskih sistema, kako bi se što veći broj korisnika fiksne i mobilne telefonije, te širokopojasnih mreža uključio u sistem pružanja usluga.

Osnova prostornog razvoja okoline

- Unaprijeđenje kvaliteta poljoprivrednog zemljišta i njegovo iskorištenje u skladu sa mogućnostima,
- Unaprijeđenje stočarstva,
- Održivo korištenje šuma i šumskih kompleksa,
- Uspostavljanje sistema zaštite vrijednih šumskih područja i uspostavljanje sistema upravljanja,
- Anuliranje bespravne sječe šuma,
- Ulaganje u istraživanje mogućnosti održivog iskorištenja mineralnih sirovina,
- Utvrđivanje prirodnih područja od značaja za općinu Bosanski Petrovac,
- Zaštita i revitalizacija kulturno – istorijskih spomenika, te njihovo uključenje u turističku ponudu općine Bosanski Petrovac.

4. OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA

Definiranje osnovne koncepcije razvoja općine Bosanski Petrovac se zasniva na analizi i ocjeni postojećeg stanja, kao i sačinjenoj SWOT analizi, koja je prezentirana kao dio obrazloženja ponuđenih rješenja u nastavku.

SWOT analiza je data i kroz Strategiju razvoja općine Bosanski Petrovac, te je kao takva usvojena i preuzeta kroz ovaj dokument.

Strategija razvoja, koja treba predstavljati osnovni input za prostorni raspored masa i planirane strukture, svakako je validan polazni osnov, što uključuje i SWOT analizu. U nastavku se daju dijelovi SWOT analize, koji imaju prostorni aspekt, odnosno, koji se mogu posmatrati u materijalnom kontekstu korištenja i upravljanja prostorom.

Strength (Snaga)	Weaknesses (Slabosti)
<ul style="list-style-type: none"> • Veliko šumsko bogatstvo • Kapaciteti primarne prerade drveta • Dobri uslovi za korištenje vjetra za dobijanje energije • Povoljni uslovi za stočarstvo, peradarstvo mogućnosti za organsku proizvodnju, voćarstvo, pčelarstvo, prikupljanje i preradu sekundarnih šumskih proizvoda • Započeto infrastrukturno uređenje poslovne i industrijske zone • Veliki turistički potencijal općine: vazдушna banja, ski turizam, brdski biciklizam, planinarenje, lov, alpinizam 	<ul style="list-style-type: none"> • Slaba naseljenost • Visoka stopa nezaposlenosti (i nizak životni standard) • Jako loši rezultati privatizacije • Nedostatak prerađivačkih kapaciteta (nema finalizacije) • Odlazak mladih i visokoobrazovanih kadrova • Obrazovanje neadekvatno privrednim i razvojnim potrebama • Samo 35% gradskog područja pokriveno kanalizacijom • Visoki troškovi održavanja makadamske putne mreže i loš magistralni put B.Krupa - B.Petrovac
Opportunities (Mogućnosti)	Threats (Prijetnje)
<ul style="list-style-type: none"> • Povećanje važnosti proizvodnje zdrave hrane i obnovljivih izvora energije u globalnoj ekonomiji • 	<ul style="list-style-type: none"> • Uticaj globalne ekonomske krize na ekonomsko i socijalno stanje u općini • Trajan odlazak radno sposobnog stanovništva zbog liberalizacije viznog režima

TABELA 1 – SWOT ANALIZA U PROSTORNOM KONTEKSTU

Planirana rješenja osnovne koncepcije razvoja u planskom periodu trebaju osigurati optimalan način iskorištenja Snaga, umanje negativne efekte Slabosti, pretvore Mogućnosti u Snage i minimiziraju rizike od Prijetnji.

Kako i Uredba o jedinstvenoj metodologiji za izradu planskih dokumenata nalaže u svom članu 16., da „osnovna koncepcija prostornog razvoja treba da ima jasno izraženu prostornu dimenziju, kako bi se stekao potpun uvid u mogućnosti prostora da prihvati planirane funkcije, odnosno, da se stekne uvid u stepen racionalnosti i prostorne usklađenosti planiranih aktivnosti, u odnosu na prirodne resurse“,

Nosioc izrade Plana se opredjeljuje na prikazivanje Osnovne koncepcije razvoja kroz nekoliko tematskih cjelina, tj., sistema, kako bi se ista mogla jasno predočiti, a prostorna dimenzija bilje sagledati.

4.1. OSNOVA RAZVOJA STANOVNIŠTVA, SISTEMA NASELJA, DRUŠTVENE INFRASTRUKTURE I PRIVREDE

4.1.1. STANOVNIŠTVO

Prema Prostornoj osnovi Prostornog plana Unsko – sanskog kantona, tj., procjenama koje su usklađene sa preliminarnim rezultatima popisa stanovništva u BiH iz 2013.godine, u općini Bosanski Petrovac se do 2032.godine (što je važeći period kantonalnog plana), predviđaju dvije varijante demografskih kretanja.

Varijanta A je optimistična, u njoj se broj stanovnika daje kao „linearni“ procenat postojećeg broja stanovnika u odnosu na ukupni, a prema očekivanom porastu za taj period. U toj varijanti do 2032.godine u Bosanskom Petrovcu se očekuje povećanje broja stanovnika na 8117.

Varijanta B, koja je pesimistična, posmatra isključivo prirodni priraštaj, koji je u Bosanskom Petrovcu negativan i iznosi -72 st/god. Do 2032.godine to podrazumijeva smanjenje stanovništva na 6287.

Obje varijante su relativne i podliježu promjeni po objavljivanju konačnih rezultata popisa stanovništva i procjenama koje će se u okviru tog procesa dati, ali Osnovna koncepcija razvoja treba računati sa Varijantom A, jer je pozitivan rast ono čemu se teži i prema čemu će se usmjeravati sva sredstva i znanja u općini Bosanski Petrovac.

4.1.2. SISTEM NASELJA

Osnova prostornog razvoja sistema naselja podrazumijeva hijerarhijsku i tipološku organizaciju postojećeg sistema naselja u jedan novi, policentričan sistem, te zapravo predstavlja okosnicu i najviši domet planiranja nekog prostora, jer iz takvog odnosa proizilazi potreba za razvojem svih ostalih urbanih i ruralnih funkcija.

Naselja u policentričnom sistemu dobivaju novu ulogu nosioca određenih društvenih funkcija, njihova opremljenost potrebnom infrastrukturom se dovodi na viši nivo, a u cilju jačanja decentralizacije i opremanja samo jednog centra.

Bitno je znati da policentričan sistem ne znači multipliciranje funkcija, već hijerarhijsko opremanje u skladu sa nivoom određenog centra naselja.

U praksi, tj., na području općine Bosanski Petrovac, to znači da se neće formirati još jedan primarni centar, jer Bosanski Petrovac nosi svoju ulogu zasluženo i sa kapacitetom koji je zadovoljavajući za stanovnike cijele općine.

Međutim, osim primarnog, tipološki urbanog, centra Bosanskog Petrovca, niti jedno drugo naselje, barem do sada, nije imalo nikakvu ulogu u hijerarhiji naselja.

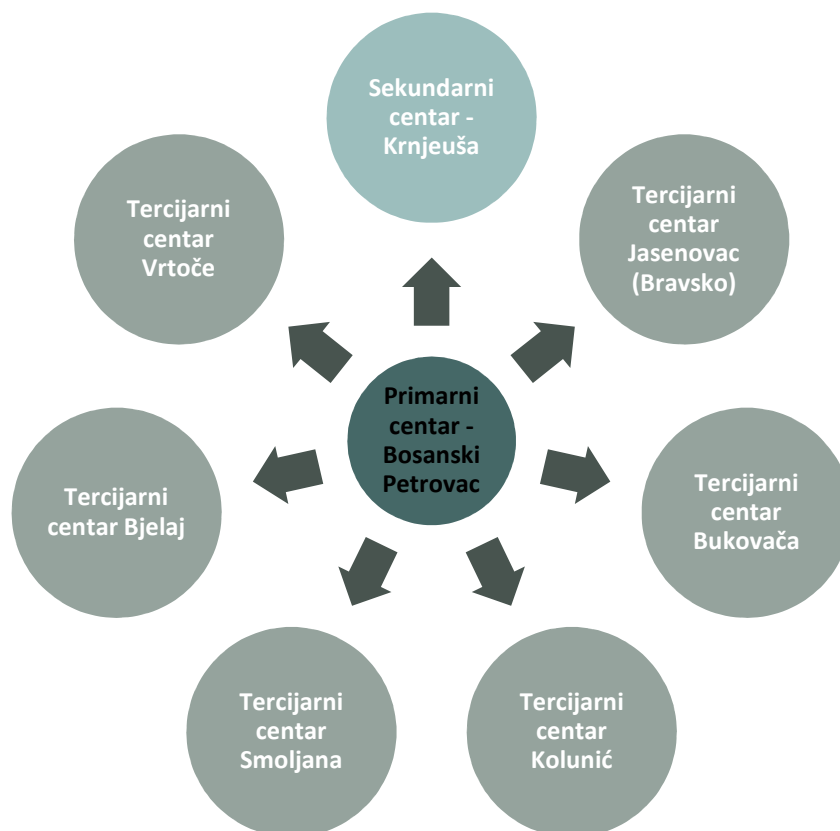
Uvidom u postojeće stanje na terenu, analize demografskih, ekonomskih, socijalnih i drugih prilika, ipak se uvidjelo da su određena naselja spontano započela proces stvaranja centara određenog hijerarhijskog ranga, te da su se istakla u odnosu na okolna naselja i postali centrima gravitacije stanovnika šireg područja. To se može pripisati i njihovom geoprometnom položaju, ali najčešće se

takva uloga javlja kod naselja koja su dovoljno daleko od primarnog centra, toliko daleko da nije racionalno obavljati svakodnevne funkcije u udaljenom Bosanskom Petrovcu, već se substitucija tražila u tim naseljima.

Prema faktorima koji su analizirani, više je naselja koja pokazuju takve karakteristike, a mogu se podijeliti u dvije skupine:

- Naselja čiji je razvoj i opremanje infrastrukturom uslovljeno blizinom primarnog centra, te oni postaju njegov periferni, gravitirajući kontingent (Dobro Selo, Rašinovci, Bare),
- Naselja čiji je razvoj i opremanje infrastrukturom uslovljeno udaljenošću od primarnog centra (Jasenovac/Bravsko, Bukovača, Kolunić, Smoljana, Krnjeuša, Bjelaj i Vrtoče).

Razmatrajući trenutnu opremljenost, kao i parametre poput udaljenosti, broja stanovnika naselja i gravitirajućog područja, predlaže se sistem naselja koji će imati sljedeći hijerarhijski sklop:

Bosanski Petrovac se nastavlja osnaživati kao **primarni centar općine**. Njegova uloga u razvoju cijele općine je neupitna, te mora pružiti usluge za 8000 stanovnika općine, ali i očekivani rast u planskom periodu. Obaveze koje su preuzete i iz Plana višeg reda, trebaju se implementirati kroz sadržaje koji će svoje uporište imati u općinskom centru, a potom u ostalim naseljima. Primarni centar treba biti tretiran i kroz plansku dokumentaciju nižeg ranga. Urbano područje primarnog centra je definisano i kroz urbanistički plan, koji ovaj dokument podržava. Smatra se da proširenje granice urbanog područja u planskom periodu zadovoljava potrebe za razvojem ovog centra.

Sekundarni centar se predlaže u naselju Krnjeuša. Naime, ovo naselje već danas brojem stanovnika i određenim nivoom opremljenosti pokazuje spontani razvoj u tom pravcu, ali je presudan njegov položaj

u ukupnom području općine. Udaljenost od primarnog centra, ali i broj stanovnika gravitirajućih naselja, ukazuje na potrebu formiranja sekundarnog centra u mjesnoj zajednici istoimenog naziva. Opremljenost Krnjuše treba biti u skladu sa ulogom, odnosno, treba osigurati potrebe sjeverozapadnog dijela općine u smislu obrazovanja, kulture, zdravstvene zaštite, poslovanja, trgovine, usluga itd. Posebno je zanimljivo što je Krnjuša naselje na samoj granici sa budućim zaštićenim područjem Grmeča, što može imati vrlo povoljan uticaj na razvoj mjesta.

Kao **tercijarni centri** izdvajaju se naselja Jasenovac (Bravsko), Bukovača, Kolunić, Smoljana, Bjelaj, Vrtoče. Tercijarni centar treba da ponese ulogu nosioca ruralnog razvoja područja, sa svojim pripadajućim funkcijama. Obzirom da je općina Bosanski Petrovac pretežno ruralno područje, koje svoju snagu i treba crpiti iz ruralnog razvoja, to se formira veći broj tercijarnih centara, koji trebaju osigurati adekvatne uslove i usluge za razvoj poljoprivrede. U ovim centrima je potrebno jačati tehničku infrastrukturu, posebno saobraćajnu, a sa ciljem uspostavljanja što većeg stepena kvaliteta i premoštavanja udaljenosti do centara višeg ranga, u kojima će se zadovoljavati potrebe društvene infrastrukture. Tercijarni centri se trebaju koncentrirati na formiranje centara i alata podrške poljoprivrednom razvoju i stanovništvu koje od toga stvara uslove za život.

4.1.3. DRUŠTVENA I PRIVREDNA INFRASTRUKTURA

Koncept razvoja općine treba pomiriti socijalne razlike, nedovoljno iskorištene potencijale koje pružaju prirodni resursi, te posljedični odliv stanovništva i nizak stepen zaposlenosti.

Primarni centar Bosanski Petrovac treba osigurati uslove za strateški razvoj koji je ustanovljen u kantonalnom planu. Da bi Bosanski Petrovac postao grad/općina šuma i zimskog turizma, u primarnom centru se trebaju uspostaviti i jačati postojeći obrazovni kapaciteti koji će imati naglasak na drvnoprerađivačkoj industriji, dizajnu predmeta od drveta, šumarstvu općenito, ali i obrazovanju kadra u segmentu turizma i pružanja pratećih usluga. Treba računati i na manje kapacitete naučno – istraživačkih organizacija, koje će se baviti proučavanjem šumskog bogatstva i njegovom zaštitom.

Postojeći kulturni kapaciteti se trebaju revitalizirati, a obnova kulturno – istorijskog naslijeđa i njegova zaštita su dijelom edukativnog procesa koje treba biti provedeno u općini.

Sport i rekreacija su na žalost vrlo slabo zastupljeni kroz izgrađene kapacitete, pa tako niti u primarnom gradskom okruženju ne postoji sportska dvorana. Sport se odvija, uglavnom, u sklopu školskih dvorana za tjelesni odgoj, koje ne mogu odgovoriti zahtjevima profesionalnog bavljenja i praćenja sporta.

Sportska dvorana koja treba naći svoje mjesto u Bosanskom Petrovcu treba biti višefunkcionalna, jer će trebati pružiti uslove za odvijanje različitih aktivnosti i manifestacija, koje mogu imati i zabavni karakter, a kada to Dom kulture ne može pružiti.

U sekundarnom centru je potrebno uspostaviti osnovni vid kulturnog sadržaja, kroz multifunkcionalnu dvoranu, koja može biti i mjesto susreta, zabave, rada, manjih poslovnih kapaciteta sa odgovarajućom namjenom, a koja će na taj način moći samu sebe i finansirati. Posebno je zanimljivo razmišljati o takvim objektima u smislu susreta generacija i socijalne inkluzije, jer je prema studijama koje su provedene, izražen nedostatak prostora u kojem će se susretati stariji članovi zajednice. Ako bi se uspostavio model dnevnog korištenja različitih dobnih skupina, onda bi ovakav objekat mogao raditi u punom kapacitetu i biti mjestom susreta stanovnika koji gravitiraju sekundarnom centru, a možda i šire. Sekundarni centar

treba imati i druge sadržaje, kao što su mali zanatski centar, otvorene površine za javne manifestacije itd., a što se treba definisati i kroz detaljnu provedbenu dokumentaciju.

Primjetno je da osim u Bosanskom Petrovcu, Bravskom i Krnjeuši, ambulante nisu uspostavljene u ostalim naseljima. Neka naselja su i preko 15 km udaljena od ambulante, a imajući u vidu da se radi o stanovništvu koje ima tendenciju starenja, te da su potrebe za zdravstvenom zaštitom u tom slučaju vrlo izražene, ambulante se trebaju uspostaviti i u drugim naseljima, za što se lokacija treba tražiti u okviru tercijarnih centara. Rad ambulante treba biti prilagođen potrebama.

Tercijarni centri, kao što je već rečeno, trebaju preuzeti funkciju nosioca savremenog ruralnog razvoja. Pri tome je potrebno iskoristiti prednosti predočene u analizi i ocjeni stanja koje trebaju postati temeljem razvoja, kao što su očuvan okoliš, ogroman potencijal za formiranje sportsko-rekreacionih i turističkih sadržaja, tradicionalan oblik života i velike kapacitete neiskorištenih stambenih objekata u ruralnom području općine. Naravno, ne smije se zanemariti ni nezaobilazan doprinos poljoprivredne proizvodnje u savremenom ruralnom životu. Pri tome treba imati na umu da nagibi, usitnjen posjed i velike nadmorske visine predstavljaju realne prepreke razvoju. Stoga je neophodno, istu usmjeriti ka intenzivnoj varijanti u područjima u kojima je to primjereno, te korištenju prikladnih kultura. U prvoj fazi naglasak treba staviti na povećanje poljoprivredne proizvodnje na postojećim kvalitetnim zemljištima i zaštitu istih od devastacije i trajnog otuđivanja iz poljoprivrede, te je intenzivirati primjenom savremenih tehnologija, a posebno gnojidbe, mehanizacije i hidrotehničkih mjera popravka tla.

Stočarstvo je zasigurno vrlo primamljiva grana poljoprivrede, koja svoj realan razvoj može tražiti u ovom pretežno livadskom i pašnjacima bogatom kraju. Kada se radi o većim nadmorskim visinama općine, prioritet treba dati proizvodnji stočne hrane. Proizvodnju mesa i mlijeka zasnovati na jednogodišnjim i višegodišnjim krmnim kulturama: stočnoj grahorici, stočnom grašku, kelju, repici i sl., te revitalizirati prirodne livade i pašnjake. Na zaravnjenim brdsko-planinskim područjima iznad 600 m.n.v. moguća je vrlo uspješna proizvodnja sjemenskog krompira, naročito na smeđim zemljištima. Potrebno je izvršiti pasminsku rejonizaciju goveda prema nadmorskoj visini. Proizvodnju voća zadržati i podsticati sanaciju autohtonih sorti, a proizvodne kapacitete pratiti sa rashladnim i prerađivačkim kapacitetima.

Prema Izvještaju o humanom razvoju za BiH, polovina ruralnih domaćinstava se malo ili nimalo bave poljoprivredom, a većina ima tek povrtni vrt.

36% ruralnih domaćinstava BiH ima „mala gospodarstva” i time zadovoljava značajan udio svojih potreba za hranom, ali generiraju vrlo malo novčanih prihoda. Oko 13% domaćinstava mogu se smatrati poljoprivrednim dobrima na kojima ljudi imaju puno zaposlenje ili im je to dodatna djelatnost i proizvode značajne količine za prodaju, no čak i ona više od ¼ svojih prihoda ostvaruju van poljoprivrede.

Manje od 1% domaćinstava moglo bi se klasificirati kao „komercijalne farme” i mogle bi biti predmetom mjera za unaprijeđenje poljoprivredne proizvodnje, a koje osiguravaju strana, nepovratna sredstva.

Ova statistika je poražavajuća, ako se zna da je naša zemlja većinski ruralna zemlja, a u Bosanskom Petrovcu, kao ruralnom kraju, ne može se očekivati da su ovi procenti nešto viši.

Temeljito izmjenom načina korištenja zemljišta i samog shvatanja stanovništva, koje svoje snage treba vratiti „na zemlju”, odnosno, opet naučiti živjeti i to kvalitetno živjeti od te iste zemlje, može se planirati razvoj ovog većinskog ruralnog kraja.

Sigurno je da je šumarstvo osnova razvoja Bosanskog Petrovca, kao što je i do sada to bio slučaj, ali se moraju stvoriti uslovi za preradu i obradu drveta. O obrazovnoj komponenti je već bilo govora, ali kada se radna snaga kvalifikuje, bit će potrebno otvoriti nova radna mjesta u drvoprerađivačkoj industriji, tj., otvoriti proizvodne pogone, a Bosanski Petrovac mora sebe ustoličiti u ovom dijelu BiH kao nosioca drvene industrije, jer je to njegov najveći potencijal.

Što se privrednih kapaciteta tiče, oni se zadržavaju koncentrisani uz primarni centar, te se planiraju na već definisanim poslovno – privrednim zonama, koje su uspostavljene u općini, kao što su Gorinčani i Kolunić. Također, u sekundarnom centru Krnjeuša se preporučuje formiranje poslovno – privredne zone manjeg kapaciteta, na već definisanom zemljištu te namjene. Pri formiranju privrednih zona, naglasak se stavlja na korištenje brownfielda, koji se u planskom periodu moraju opremiti savremenim infrastrukturnim sistemima, te im se treba osigurati jednostavna veza transportnim koridorima. Pri tome se u privrednim zonama u sklopu užeg gradskog područja prednost mora dati poslovnim i čistim proizvodnim procesima, dok se industrijski kapaciteti trebaju zadržati u privrednim zonama van užeg urbanog područja.

Vrlo je zanimljiva činjenica da su u općini prisutna nalazišta metaličnih sirovina, tj., boksita, koja nisu niti dovoljno ispitana, niti se u ovom trenutku eksploatišu. Osim eksploatacije dolomita, Bosanski Petrovac oskudjeva iskorištenjem svojih mineralnih sirovina. U planskom periodu se trebaju ispitati mogućnosti i ekonomska isplativost eksploatacije, te stvoriti i mogućnosti za razvoj ekstraktivne industrije.

Zimski turizam na Oštrelju treba biti infrastrukturno obnovljen, opremljen novim sadržajima, a za što je urađen i detaljni provedbeni dokument. Module finansiranja treba tražiti u partnerstvu javnog i privatnog sektora. Zimski turizam osim na Oštrelju je izgledan i na Grmeču, ali i na drugim brdovitim padinama, gdje se mogu postavljati manje vučnice, sanjkališta, a što će biti prilagođeno mlađoj populaciji. Prednost jačanja zimskog turizma treba se tražiti u relativnoj blizini kontinentalne Hrvatske, ali i dalmatinskog zaleđa.

4.2. OSNOVA PROSTORNOG RAZVOJA INFRASTRUKTURNIH SISTEMA

4.2.1. SAOBRAĆAJ

Proces izrade plana, prema zakonskoj regulativi i planerskoj praksi, treba se oslanjati u potpunosti na planove višeg reda, kako bi se ostvarila neophodna hijerarhija i slijed u planiranju prostora i podjeli nadležnosti.

Međutim, kada planovi višeg reda nisu izrađeni ili usvojeni ili kada pak postoje prepreke za implementaciju rješenja, tada se može vrlo lako dospjeti u situaciju u kojoj nije potpuno jasno koja planska rješenja se trebaju implementirati u planove nižeg reda i kako nastaviti planirati prostor u domenu svojih nadležnosti.

Specifična situacija u kojoj se nalazi F BiH, gdje je usvajanja Prostornog plana F BiH 2008 – 2028.godine, toliko prolongirano i neizvjesno, a planska rješenja koja bi trebala biti ugrađena u planove nižeg reda (kantonalne, općinske) nisu precizirana, otežava procese izrade potrebne dokumentacije na osnovu koje će lokalne zajednice planirati svoj prostor.

U nastojanju da se takva situacija prevaziđe, a u toku izrade Prostornog plana Unsko – sanskog kantona 2013 – 2033.godine, čija je Prostorna osnova usvojena, naručena je izrada studijske dokumentacije, koja će poslužiti kao osnova za izradu II faze Prostornog plana, a posljedično, odražava se i na Prostorni plan općine Bosanski Petrovac 2013 – 2033.godine.

U uvodnom dijelu studije se iznosi sljedeće:

„Osnovni cilj izrade „Studijske dokumentacije za potrebe izrade II faze Prostornog plana USK 2012-2032. godina“, jeste prevazilaženje zastoja nastalog usljed neusvajanja Prostornog plana FBiH 2008-2028. godine. Naime, obzirom da Prostorni plan FBiH 2008-2028. godina još uvijek nije donešen, te je njegovo usvajanje neizvjesno, u skladu sa Članom 14. Zakona o prostornom planiranju i korištenju zemljišta, objekti i infrastruktura od značaja za Federaciju BiH, postaju predmetom planiranja u okviru kantonalnih planova. Stoga je osnovni zadatak predmetne studije da obezbijedi nedostajuće podatke za područje USK, a koja bi tretirajući infrastrukturne sisteme i područja od značaja za FBiH na teritoriji USK-a, poslužila kao podloga za izradu II faze Prostornog plana USK.

U skladu sa važećom zakonskom i podzakonskom regulativom, usvojena Prostorna osnova Prostornog plana USK, je dala osvrt na plansku dokumentaciju višeg reda na način da je istakla da je važeći prostorni plan R BiH prevaziđen u smislu planskih rješenja, administrativnog okvira i sistema društvenog uređenja, te u projekciji razvoja preuzela određenja kakva je definisao Prijedlog Prostornog plana FBiH, koji je u tom trenutku bio u fazi usvajanja. Ova projekcija je za područje USK, bila naročito značajna u kontekstu definisanih područja od posebnog značaja za FBiH sa aspekta zaštite prirodnog naslijeđa, te građevina i infrastrukturnih koridora od značaja za FBiH (u skladu sa tada važećom Uredbom o građevinama i zahvatima od značaja za Federaciju Bosne i Hercegovine i građevinama, djelatnostima i zahvatima koji mogu u znatnoj mjeri uticati na okoliš, život i zdravlje ljudi Federacije Bosne i Hercegovine i šire, za koju urbanističku saglasnost izdaje Federalno ministarstvo prostornog uređenja - "Službene novine Federacije BiH", br. 85/07 i 29/08).

Neusvajanjem Prostornog plana FBiH, sva preuzeta rješenja iz projekcije razvoja ovog plana postaju predmetom preispitivanja, i u skladu sa prethodno navedenim Članom 14. Zakona o prostornom

planiranju i korištenju zemljišta, postaju predmetom planiranja u okviru kantonalnih planova. Izrada ove studije je stoga i osmišljena u cilju prevazilaženja nastale situacije, a sve u cilju dobivanja finalnog dokumenta Prostornog plana USK.²

Na osnovu izrađenih i validiranih studija, II faza izrade Prostornog plana ima utemeljene osnove za preuzimanje i razradu rješenja nekih od ključnih problema, čija nadležnost u ovom slučaju, a zbog nepostojanja plana višeg reda, prelazi u kantonalnu nadležnost.

Jedan od najznačajnijih segmenata studijske dokumentacije jeste separat Saobraćaja, kojim se utvrđuju daljnja opredjeljenja ka razvoju saobraćajne mreže u Unsko – sanskom kantonu.

Segmenti studijskog separata Saobraćaja se ovdje preuzimaju i prenose kako slijedi:

Najznačajnije planirane intervencije na mreži cesta u Unsko-sanskom kantonu mogu se podijeliti u tri veće grupe kako slijedi:

- izgradnja brze ceste (B1) na području kantona, sa principijelnom orijentacijom Lašva-Travnik-Jajce-Bihać-V. Kladuša,
- modernizacija postojećih magistralnih cesta na području kantona, i
- rekonstrukcija postojećih magistralnih, regionalnih i lokalnih cesta nakon kategorizacije cesta u FBiH.

BRZA CESTA (B1)

Razvoj međunarodne transportne osovine u BiH pravcem sjeverozapad-jugoistok, uz već afirmisanu osovinu razvoja sjever-jug, pretpostavka je za policentrični održivi razvoj na nivou regija, što je opšte-prihvaćeni savremeni pristup razvoju zemlje i jedan od osnovnih principa razvoja zemalja na području EU, čijem društvu težimo. Kroz Unsko-sanski kanton, ova osovina je planirana u vidu brze ceste između Velike Kladuše i Ključa. Još ranije su analizirane su dvije osovine trase (tzv. „Sektor 1“ koridora „sjeverozapad-jugoistok“)³:

1. Velika Kladuša-Cazin-Sanski Most-Jezero (tzv. „A1“ var.)
2. **Velika Kladuša-Bihać-Bosanski Petrovac-Jezero (tzv. „A2“ var.).**

U sklopu te analize, identifikovani su slijedeći kriterijumi za poređenje alternativnih osovina navedenih trasa:

- investicijski troškovi za pojedine trase,
- tehničko-eksploatacione karakteristike trasa,
- socio-ekonomske karakteristike užeg gravitacionog područja trasa,
- opća saobraćajna pogodnost trasa, i
- uticaj pojedinih trasa na okoliš.

Varijanta A2, koja vodi preko Velike Kladuše – Bihaća – Bosanskog Petrovca – Jezera, optimalnija je i povoljnija sa aspekta:

² Početni izvještaj USK

³ „Northwest-Southeast Transportation Corridor Velika Kladuša-Bihać-Sarajevo-Goražde“, IPSA Sarajevo, NET Engineering Italija, 2000.

- investicionih troškova (procijenjeni troškovi iznose 2,5 mld KM, što je u odnosu na varijantu A1 jeftinije za 0,7 mld KM),
- tehničko – eksploatacionih karakteristika u pogledu ukupne dužine trase i dužine mostova,
- sa stanovišta uticaja na okoliš, procijenjena je određena povoljnost varijante A2, jer ne zauzima veću površinu zemljišta,
- varijanta A2 ima manje uticaja na zagađenje tla, vazduha i buke, jer neće biti potrebne dodatne zaštitne mjere.

Imajući sve ovo na umu, donesen je zaključak koji preferira varijantu A2, preko Bosanskog Petrovca, što ima snažnog uticaja na daljnji razvoj općine Bosanski Petrovac. Preciznije, opredjeljenje da se potencira varijanta A2 ima veliku važnost za Bosanski Petrovac u ekonomskom, geostrateškom, turističkom, privrednom pogledu, što će se svakako odraziti na planska rješenja u II fazi izrade Prostornog plana općine Bosanski Petrovac – Prednacrtu Plana. Tada je potrebno proširiti predloženi osnovni koncept, u smislu da ovako važna saobraćajnica se inkorporira u osnovne pretpostavke razvoja svih segmenata prostora, te da se prateća infrastrukturna mreža oslanja na snažnu osovinu koja brza cesta svakako jeste.

Rezime studijskog separata u to ime podcrtava opredjeljenja kako slijedi:

Prema nedavno usvojenoj Transportnoj strategiji FBiH i BiH, opredjeljenje nadležnih tijela je da se razvoj ovog pravca realizira u varijanti „A2“ preko Bosanskog Petrovca na način da se postojeća magistrala postepeno razvija/modernizira kao brza cesta (2x2, dva kolovoza sa po dvije saobraćajne trake širine 3,5 m, max. dop. brzina 100 km/h) na dionici Ključ-Bosanski Petrovac-Bihać, a dalje gradi ova saobraćajnica kao obilaznica Bihaća sa spojnom tačkom sjeverno od Bihaća i nastavkom nove trase prema V. Kladuši.

Vrlo jasno je ukazano na činjenicu da je opredjeljenje za varijantom A2 preko općine Bosanski Petrovac, zapravo rješenje koje treba biti implementirano u sve nivoe planiranja i planske dokumentacije, kako u Prednacrt Prostornog plana Unsko – sanskog kantona 2013 – 2033.godine, za čije potrebe je studija i rađena, ali i u dokumente na najvišem nivou, odnosno, budući konačni Prijedlog Prostornog plana Federacije BiH 2008 – 2028.godine, kada do njegovog formiranja u konačnici, pa i usvajanja, dođe.

U nastavku su date određene karakteristike koje brza cesta treba zadovoljiti, a koje će biti utvrđene i primijenjene prilikom izrade potrebne projektne dokumentacije. U domenu planiranja i rezervacije prostora, a što se definiše planskom dokumentacijom, bitni su zaštitni pojasevi u kojima važe posebni uslovi građenja.

Brza cesta je javna cesta posebno izgrađena i namijenjena isključivo za saobraćaj motornih vozila, koja je označena propisnim saobraćajnim znakom i ima dvije fizički odvojene kolovozne trake za saobraćaj iz suprotnih smjerova, **bez zaustavnih traka**, bez ukrštanja sa drugim cestama ili željezničkom ili tramvajskom prugom u nivou i u čiji se saobraćaj može uključiti, odnosno isključiti samo određenom i posebno izgrađenom priključnim javnom cestom na odgovarajuću kolovoznu traku.

(Član 9. Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama u BiH i Pravilnik o osnovnim uvjetima koje javne ceste, njihovi elementi i objekti na njima moraju ispunjavati sa aspekta sigurnosti saobraćaja)

Maksimalna brzina vozila na brzoj cesti ne smije preći 100 km/h.

(Član 44. Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na cestama u BiH)

Brza cesta je javna cesta namijenjena za saobraćaj isključivo motornih vozila, ima dvije fizički odvojene kolovozne trake za saobraćaj iz suprotnih smjerova i sve raskrsnice u dva ili više nivoa sa poprečnim cestama i drugim saobraćajnicama (željezničkim ili tramvajskim prugama) koja, po pravilu, nema zaustavnih traka i koja je kao takva označena propisanim saobraćajnim znakom.

Brze ceste su ceste koje svojim saobraćajno-tehničkim elementima omogućavaju brzo odvijanje daljinskog saobraćaja između najvažnijih središta države, entiteta i područja; povezane su sa autocestama i sistemima autocesta susjednih država; njihov sastavni dio predstavljaju posebno izgrađeni priključci.

(Član 8. Zakona o cestama FBiH)

U prilogu je dat tipski profil brze ceste.

Zaštitni pojas uz javne ceste (zaštitni cestovni pojas) je pojas na kojem važi poseban režim gradnje i uspostavlja se s ciljem zaštite javne ceste i sigurnosti saobraćaja na njoj od štetnih uticaja i različitih aktivnosti u prostoru pored javne ceste.

U postupku izdavanja odobrenje za građenje ili urbanističke saglasnosti za građenje objekata i instalacija na javnoj cesti ili unutar cestovnog i zaštitnog pojasa javne ceste organ nadležan za prostorno uređenje obavezan je zatražiti prethodnu saglasnost, odnosno odobrenje od upravitelja ceste.

Zaštitni pojas u smislu stava 1. ovog člana mjeri se od vanjskog ruba zemljišnog pojasa tako da je u pravilu širok sa svake strane:

- autoceste: 40 m,
- **brze ceste: 30 m,**
- magistralne ceste: 20 m,
- regionalne ceste: 10 m,
- lokalne ceste: 5 m.

(Član 58. Zakona o cestama FBiH)

Pri tome, važno je naglasiti da ovaj koncept podrazumjeva faznost izgradnje, koja bi u najvećoj mjeri trebala biti ovisna o ostvarenjima obima i strukture PGDS-a. Zahtjevani nivo intervencije na postojećem kapacitetu za planirani nivo brze ceste je 7.000-8.000 voz./dan u PGDS-u.

KATEGORIZACIJA

Nova kategorizacija cesta u FBiH usvojena je 2014. godine, ali je naknadnom odlukom Vlade FBiH ista prolongirana za implementaciju do 2018. godine. Nakon donošenja ovakve odluke, uslijedilo je niz intervencija-inicijativa na području USK koje će biti predmet konačnog usaglašavanja skupa sa ostalim inicijativama prije stupanja odluke na snagu. Aktuelan status je dat na karti u prilogu, kao i pregled dionica magistralnih i regionalnih cesta I i II reda na području Unsko-sanskog kantona prema novoj kategorizaciji.

Nakon konačnog usvajanja kategorizacije, uslijediće potreba za utvrđivanjem niza planova za dovođenje pojedinih kategorija cesta u odgovarajuće stanje, s obzirom da niz magistralnih i regionalnih cesta (nova kategorizacija) neće zadovoljavati zahtjevane standarde. Od magistralnih cesta na području ovog kantona, to se odnosi na pravce Srbljani-B. Krupa-Otoka, B. Krupa-Vrtoče, Gudavac-Sanski Most i Vrhpolje-Ključ⁴. Od regionalnih cesta, već je navedeno da će takve intervencije biti neophodne na cestama R 401a, R404, R 404a, R407, R 407a, R408 i R410 iz prethodne kategorizacije. Sa stanovišta lokalnih cesta, moraće se napraviti poseban plan sa utvrđivanjem prioriteta i u saradnji sa nadležnim tijelom za upravljanje regionalnim cestama na području USK (J.U. Direkcija za regionalne ceste USK).

U posebnom prilogu studije je dat pregled novo-kategorisanih cesta na području Unsko-sanskog kantona prema obavljenim dodatnim konsultacijama u periodu juni-august 2016.

Javno preduzeće JP Ceste Federacije BiH su 2013-2014 godine investirale izradu "STUDIJE KATEGORIZACIJE CESTA F BiH" koja je urađena i za koju je donesena odluka Vlade FBiH o njenom usvajanju. U navedenoj Studiji je došlo do određenih izmjena ranga saobraćajnica u općini Bosanski Petrovac, a iste su date tabelarna u postojećem stanju. Uglavnom su zadržani postojeći magistralni i regionalni pravci uz izmjene reda saobraćajnice.

Magistralna cesta I-reda oznake M-103 (stara oznaka M-5) Državna granica – Izačić – Bihać – Ripač – Vrtoče – Bosanski Petrovac – Ključ – granica entiteta – Jajce, je osnovna saobraćajnica koja povezuje općinu Bosanski Petrovac odnosno Kanton sa ostalim dijelom Federacije BiH, dijelom RS-a, a omogućava izlaz iz BiH preko graničnog prelaza Izačić u Hrvatsku te izlaz na koridor Vc u području Zeničko – dobojskog kantona. Dužina ove saobraćajnice unutar općine Bosanski Petrovac iznosi cca 47,7km. Geometrijski elementi i stanje ove saobraćajnice su većim dijelom zadovoljavajući. Prostornim planom višeg reda planira se rekonstrukcija dijela ove saobraćajnice od Vrtoča prema granici sa općinom Bihać. Ova rekonstrukcija planirana je sa ciljem dodavanja traka za spora vozila na usponima kako bi se poboljšalo odvijanje saobraćaja, te izbjeglo formiranje kolona. Također, kao potreba se nameće izgradnja servisnih saobraćajnica u dijelu prolaza kroz naselje Vrtoče i u dijelu raskršća Bosanski Petrovac – Drvar, kako bi se izbjegla česta nelegalna priključenja na magistralnoj cesti. Iako je trasa projektovana za brzinu $V_r=80\text{km/h}$ na trasi imamo ograničenja čak i do 40km/h , što za ovaj rang saobraćajnice nije preporučljivo. Umjesto da se na ovim dijelovima trasa rekonstruiše i prave se rješenja koja trasi vraćaju projektovanu brzinu, na trasi se redaju uređaji za ograničenja brzine kojima se utiče na kvalitet i vrijeme putovanja, a pješacima se ne nudi kvalitetno rješenje.

Magistralna cesta I-reda oznake M-104 (M14.2, M16.1 i M15) Bosanski Petrovac – Drvar – Bosansko Grahovo – Donji Kazani – Priluka – Livno – Šuica, također je značajna saobraćajnica za Bosanski Petrovac obzirom da omogućava izlaz prema Kantonu 10 i Hercegovачko – neretvanskom kantonu.

⁴ Ova dionica se podudara sa planom modernizacije pod tačkom 4. za M15 za Sanski Most-Ključ.

Prostornim planom višeg reda predviđena je rekonstrukcija ove saobraćajnice tako da se obezbijede elementi saobraćajnice koji zadovoljavaju rang magistralne ceste I-reda. Ovom rekonstrukcijom predviđeno je da se poboljšaju horizontalni i vertikalni elementi trase, a u cilju poboljšanja sigurnosti saobraćaja kao i povećanja nivoa usluge same saobraćajnice.

Magistralna cesta II reda oznake M-202 (M14, M 14.2 i R 408b) povezuje općinu Bosanski Petrovac sa općinom Bosanska Krupa, te dalje prema Bužimu i Velikoj Kladaši. Na dijelu od Vrtoča do Krnjeuše "STUDIJOM KATEGORIZACIJE CESTA F BiH" predviđeno je da se postojeća regionalna cesta uz prethodnu rekonstrukciju pretvori u magistralnu saobraćajnicu II reda, i ista bi ostala takva sve do izgradnje trase prema prijedlogu iz Prostornog plana Federacije BiH. Naime Prostornim planom Federacije BiH predviđeno je izmještanje dijela ove saobraćajnice od Vrtoča do Krnjeuše u dužini cca 8,5km.

Regionalna cesta I reda R107 (R408b) Vrtoče – Kulen Vakuf – državna granica je važan pravac koji omogućava vezu općine sa općinom Kulen Vakuf, te dalje prema državnoj granici sa Hrvatskom. Neophodno je elemente postojećeg regionalnog puta uskladiti sa elementima zahtjevanim rangom saobraćajnice I reda. Ukupna dužina ovog puta kroz općinu Bosanski Petrovac je cca 9,3km.

Regionalna cesta II reda R1051 (R410) Pasjak – Potoci – granica entiteta i granica entiteta – Gornje Bravsko ukupne dužine kroz općinu iznosi cca 2,9km. Ovom saobraćajnicom ostvarena je veza sa entitetom RS-a.

Regionalna cesta II reda R168 (R407) Lušci Palanka – Krnja Jela – Bosanski Petrovac povezuje naselja unutar općine i to naselja Dobro Selo, Krnja Jela, Lušci Palanka, te dalje omogućava vezu na magistralne ceste prema Bosanskoj Krupi i Sanskom Mostu.

Regionalna cesta II reda R169(M 14.2) Bosanski Petrovac – Krnjeuša dužine cca 21,4km. Novom kategorizacijom magistralni pravac M14.2 na ovom dijelu je prekategoriisan u regionalnu cestu. Ova saobraćajnica je važna za razvoj i povezivanje naselja unutar općine. Prvenstveno se odnosi na naselja Rašinovac, Suvaja, Vođenice, Brestovac koja se nalaze na ovom pravcu između centralnog dijela Bosanskog Petrovca i Krnjeuša.

Lokalne saobraćajnice uglavnom povezuju naseljena mjesta unutar općine. U ukupnoj putnoj mreži zastupljene su cca 47,45 % sa ukupnom dužinom od 115,65 km. Potrebno je da se ove saobraćajnice u potpunosti modernizuju, odnosno da se uradi završni sloj od asfalta i riješi adekvatno vanjska odvodnja ovih saobraćajnica. Nekategorisane saobraćajnice unutar granica općine uglavnom služe kao prilazne saobraćajnice do određenih lokacija, objekata itd. Ako se u daljoj analizi ukaže potreba da se neka od ovih saobraćajnica proglasi lokalnim pravcem, izrađivač će u koordinaciji sa nosiocem pripreme plana u narednoj fazi dati preporuke.

U nastavku dat je opis veza između novouspostavljenih centara unutar općine Bosanski Petrovac. Uglavnom su veze kreirane na način da su tercijarni centri povezani lokalnim ili regionalnim pravcima sa sekundarnim centrima, dok su sekundarni centri povezani regionalnim i magistralnim pravcima sa primarnim centrom. U nastavku dat je opis veza centara unutar općine Bosanski Petrovac.

Primarni centar "Bosanski Petrovac" smješten je neposredno uz raskršće putnih pravaca M 103 Državna granica – Izačić – Bihać – Ripač – Vrtoče – Bosanski Petrovac – Ključ – granica entiteta – Jajce i M 104 Bosanski Petrovac – Drvar – Bosansko Grahovo – Donji Kazani – Priluka – Livno – Šuica. Uglavnim svi centri unutar općine teže ka primarnom centru.

Sekundarni centar "Krnjeuša" preko magistralne ceste II reda M-202 do Vrtoča, te dalje preko magistralne ceste M-103 povezan je sa primarnim centrom. Pored ove veze postoji i veza regionalnim putem R169 Bosanski Petrovac – Krnjeuša. Iz ovoga se može zaključiti da su ova dva centra dobro povezana kategorisanim saobraćajnicama ranga regionalne i magistralne ceste.

Tercijarni centar "Vrtoče" je bliže sekundarnom centru "Krnjeuša" dok su ostali sekundarni centri bliže primarnom centru "Bosanski Petrovac"

Tercijarni centri "Jasenovac" , "Kolunić" i "Vrtoče" nalaze se uz magistralne pravce kojima su međusobno povezani, a takođe i veza sa sekundarnim i primarnim centrima je preko ovih saobraćajnica.

Tercijarni centri "Smoljani" , "Bukovača" i "Bjelaj" uglavnom su lokalnim saobraćajnicama povezani na regionalne i magistralne pravce kojima se dalje dolazi do sekundarnog i primarnog centra.

Veza tercijarnih centara "Jasenovac" i "Smoljana" uglavnom je iz Jasenovca preko magistralne ceste do Bosanskog Petrovca, te dalje regionalnom cestom Bosanski Petrovac – Krnja Jela i dijelom lokalnom saobraćajnicom. Kako bi se skratila veza između ova dva centra predlaže se da se lokalne saobraćajnica koja ide od Jasenovca do Janjile produži sve do Smoljane, odnosno, da se dio nekategorisane ceste od Janjile preko Kapljuha do Smoljane rekonstruiše, tako da zadovoljava rang lokalne ceste. Ovom vezom bi se ova dva centra bolje povezala, te bi se značajno smanjila dužina putovanja.

Iz prethodno navedenog može se konstatovati da su veze centara na zadovoljavajućem nivou.

4.2.2. VODOVOD I TRETMAN OTPADNIH VODA

Plansko razmatranje poglavlja oslanja se na Studiju vodosnabdjevanja općine Bosanski Petrovac i prijedloge poboljšanja sistema vodosnabdjevanja u okviru tog dokumenta.

Problemi u vodosnabdjevanju, osim nepokrivenosti cjelokupnog područja organizovanim vodovodnim sistemom, ogledaju se i u velikim gubicima u samoj mreži.

Predviđaju se osnovne aktivnosti u cilju poboljšanja trenutnog stanja, i to:

- Zamjena dionica cjevovoda sa najvećim gubicima,
- Otklanjanje uskih grla u sistemu izgradnjom novih i zamjenom cjevovoda profila manjeg od 80 mm,
- Rekonstrukcija distributivne vodovodne mreže u naseljima Dževar – Dobro Selo, Revenik, Bahrići, Ulica 29.novembra i naselju Ploče,
- **Proširenje sistema vodosnabdjevanja.**

Planirani obuhvat vodovodnog sistema bi uključio naselja koja su trenutno u gradskom vodovodnom sistemu:

- Gradska zona Bosanski Petrovac,
- Rašinovac
- Suvaja (dio)
- Medeno Polje
- Bjelajski Vaganac
- Kolunić

- Bara
- Revenik

Potom naselja koja se nalaze na transportnom cjevovodu:

- Klenovac
- Bravsko
- Smoljana

A uključio bi naselja koja sada imaju drugi vid vodosnabdjevanja (lokalni vodovodi, bunari):

- Kapljuh
- Bjelaj
- Krnjeuša
- Vrtoče
- Vođenica
- Industrijska zona Gorinčani

4.2.2.1. BILANS POTREBNIH KOLIČINA VODE

Studija vodosnabdjevanja računa sa realnom procjenom broja stanovnika, koja govori da do kraja planskog perioda, a to je za taj dokument 2030.g., u Bosanskom Petrovcu živi 8 618 stanovnika, što je povećanje od 0,5% godišnje, u odnosu na početnu godinu i demografske podatke koji su bili dostupni u trenutku izrade Studije.

Iako ovaj Plan računa sa nešto manjim brojem stanovnika, njih 8 117 do 2033.godine, bilans potreba i dimenzioniranje sistema će se ovdje usvojiti prema predloženom scenariju.

Opis	Broj stanovnika				
	2015	2020	2025	2030	2035
Broj stanovnika u obuhvatu sistema	7997	8199	8406	8618	8836
Broj stanovnika uključenih u sistem	6797	7379	7986	8618	8836
Prosječna specifična potrošnja vode stanovništva (l/st/dan)	140	160	180	190	200
Procenat priključenosti stanovništva (%)	85	90	95	100	100
Prosječna potrošnja vode stanovništva (l/st)	11,01	13,66	16,64	18,95	20,45
Učešće privrede u potrošnji vode (%)	17	20	25	30	35
Ukupna prosječna potrošnja vode stanovništvo+privreda (l/s)	12,89	16,40	20,80	24,64	27,61
Specifična potrošnja stanovništvo+privreda (l/st/dan)	163,80	192,0	225,0	247,0	270,0
Ukupna dnevna prosječna potrošnja	1113	1417	1797	2129	2386

Opis	Broj stanovnika				
	2015	2020	2025	2030	2035
vode stanovništvo + privreda (m ³ /dan)					
Ukupna mjesečna potrošnja vode stanovništvo+privreda (m ³ /mjesec)	33866	43093	54652	64748	72564
Ukupna prosječna godišnja potrošnja vode stanovništvo+privreda (m ³ /god)	406 397	517 121	655 820	776 973	870 769
Koeficijent dnevne neravnomjernosti potrošnje stanovništva	1,50	1,50	1,50	1,50	1,50
Maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništva (l/s)	16,52	20,50	24,96	28,43	30,68
Koeficijent dnevne neravnomjernosti privrede	1,25	1,25	1,25	1,25	1,25
Maksimalna dnevna potrošnja vode privrede (l/s)	2,34	3,42	5,20	7,11	8,95
Ukupna maksimalna dnevna potrošnja vode stanovništvo+privreda (l/s)	18,86	23,91	30,15	35,54	39,63
Ukupni prosječni gubici vode u sistemu (%)	25	25	20	20	20
Ukupno potrebne prosječne dnevne količine vode s gubicima (l/s)	17,18	21,86	25,99	30,80	34,51
Ukupno potrebne prosječne mjesečne količine vode sa gubicima (m ³ /mjesec)	45 155	57 458	68 315	80 935	90 705
Specifična potrošnja stanovništvo+privreda sa gubicima (l/st/dan)	218,40	256,0	281,25	308,75	337,50
Ukupno potrebne maksimalne dnevne količine vode sa gubicima (l/s)	25,15	31,88	37,69	44,42	49,54

TABELA 2 – BILANS POTREBNIH KOLIČINA VODE

Prema datim podacima, do 2035.godine specifična potrošnja će biti 200 l/st/dan. Da bi se osigurale dovoljne količine vode, planira se uključanje dodatnih količina vode gravitaciono sa izvorišta Skakavac na postojeći sistem, a kako bi se smanjilo vrijeme pumpanja vode sa izvorišta Sanica.

Također, potrebno je izgraditi distributivnu mrežu prema ostalim naseljima općine.

Izvorište Skakavac

Izvorište Skakavac, prema istraživanjima koja su vršena za potrebe izrade studijske dokumentacije, a koja se u cjelosti koristi u ovom segmentu obrade Plana, može osigurati 350 m³/dan vode, a u vrijeme minimalne izdašnosti. Količine raspoložive vode veoma variraju u zavisnosti od količina padavina i dužih sušnih ili kišnih razdoblja. Ipak, i ta minimalna količina vode je dovoljna za osiguranje pitke vode za 400 domaćinstava.

U slučaju uključivanja dodatnih količina vode sa izvorišta Skakavac, unatoč činjenici da je danas prisutan višak rezervoarskog prostora na nivou općine, bit će potrebno izgraditi još jedan rezervoar na koti cca 720 m.n.v., a prije naselja Suvaja.

Također, potrebno je izgraditi i transportni cjevovod DN 110 mm, dužine cca l = 8000 m, od kaptažnog objekta Skakavac do rezervoara Suvaja, sa 2 – 3 rasteretne komore, obzirom na visinske razlike izvorišta i budućeg rezervoara.

Od rezervoara Skakavac do postojećeg cjevovoda DN 110 mm, koji ide ka naselju Medeno Polje, potrebno je izgraditi distributivni cjevovod DN 110 mm, dužine l = 400 m.

Razvoj distributivne mreže

Razvoj distributivne mreže se planira i u poslovnoj zoni Gorinčani, a prema izrađenoj projektnoj dokumentaciji.

Vodovodni sistem zaseoka u mjesnoj zajednici Krnjeuša, koji se odnosi na zaseoke Selište, Tabučki Do, te Zapoljak, a koja nemaju obezbijeđeno vodosnabdjevanje za svojih 200 –ak stanovnika, koji se uglavnom bave poljoprivredom, trebao bi se osloniti na moguće izvore vodosnabdjevanja Šljivinovac u Mrakića Dolini i izvor Salati, a sa kojeg se nekada dovodila tehnološka voda za obližnju tvornicu.

Kao što je napomenuto, planirani vodovodni sistem se proširuje na naselja koja se nalaze na transportnom cjevovodu (Klenovac, Bravsko, Smoljana), ali i na naselja koja trenutno svoje potrebe za vodom zadovoljavaju putem lokalnih vodovoda (Kapljuh, Bjelaj, Krnjeuša, Vrtoče, Vođenica).

Odvođenje otpadnih voda

Pokrivenost kanalizacionom mrežom se u cjelosti odnosi na urbano područje Bosanskog Petrovca, u kojem postoji ili je u toku izgradnja kanalizacionog sistema, sa postrojenjem za tretman otpadnih voda.

U odnosu na postojeći sistem i nivo izgrađenosti mreže, projektom se predviđa nova fekalna kanalizaciona mreža u centralnom i istočnom dijelu urbanog područja, s tim što je u centralnom dijelu postojeća mješovita kanalizaciona mreža pretvorena u oborinsku kanalizacionu mrežu, uz predviđenu rekonstrukciju glavnog oborinskog kanala $\Phi 1000$, od utoka u potok Japagu, do postojećeg profila $\Phi 400$.

Zapadni dio urbanog područja je u trenutku izrade projektne dokumentacije imao zadovoljavajuću kanalizacionu infrastrukturu, a koja može podnijeti opterećenje očekivano u planskom periodu.

Lokacija uređaja za tretman otpadnih voda je utvrđena Urbanističkim planom Bosanski Petrovac i nalazi se uz vodotok Japaga, na jugozapadnom dijelu granice urbanog područja Bosanski Petrovac. Izgradnja sistema kanalizacije sa postrojenjem za prečišćavanje je u toku.

Druga naselja općine odvođenje otpadnih voda rješavaju uglavnom putem vodopropusnih septičkih jama. Ovakav način dispozicije otpadnih voda nije povoljan, te se u planskom periodu trebaju graditi vodonepropusne septičke dvokomorne jame, izrađene od savremenih materijala i tehnologijom koja u što je većoj mjeri štiti od zagađenja okoliša i prirodnih resursa.

U naselju Krnjeuša, obzirom na trenutni broj, ali i očekivani razvoj naselja, u planskom ili postplanskom periodu, treba računati sa potrebom izgradnje kanalizacionog sistema sa postrojenjem za tretman otpadnih voda.

4.2.3. ENERGETIKA

PLAN RAZVOJA POTROŠNJE

Kako će izgledati elektroenergetski sistem u budućnosti, ponajprije zavisi o razvoju buduće potrošnje i mogućnosti zadovoljenja iste vlastitim izvorima. Takođe, budućnost EES određuje i starteško opredjeljenje udjela vlastitog sistema u otvorenom energetsom tržištu neposrednog i šireg okruženja.

U proteklom periodu prisutan je blagi porast potrošnje električne energije. Prema predviđanjima JP EP BiH u narednom periodu se planira sa porastom potrošnje od 4 % viši scenario i 2 % niži scenario.

PJD Bosanski Petrovac	Period									
	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022.	2023.	2024.
(MWh)	27.350	28.170	29.016	29.886	30.783	31.706	32.657	33.637	34.646	35.685
% (viši scenario)	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4
% (niži scenario)	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2

TABELA 3 – PREGLED POTROŠNJE ELEKTRIČNE ENERGIJE ZA PLANIRANI PERIOD DO 2024.GODINE

PLAN RAZVOJA PROIZVODNJE

Strateškim planom i programom razvoja energetskeg sektora FBiH, period do 2020. godine sa projekcijom u periodu 2020 – 2030. godine su date mogućnosti razvoja elektroenergetskog sektora kao podloga za donošenje strateških odluka uz opredjeljenje:

- Samodostatnost vlastitih izvora u zadovoljenju sopstvene potrošnje i udjela vlastitog elektroenergetskog sistema u otvorenom tržištu neposrednog i šireg okruženja.

Istim dokumentom na području općine Bosanski Petrovac nisu planirani novi proizvodni kapaciteti.

Obzirom da je Zakonom o koncesijama definisano da "Vlada Federacije odlučuje o dodjeli koncesija za izgradnju energetskih objekata snage više od 5 MW" dok je za objekte manje snage od navedenog nadležan je kanton/županija odnosno općina, Općina Bosanski Petrovac je, slijedom svoje nadležnosti, izdala/u procesu izdavanja koncesije za izgradnju solarnih elektrana:

Red. broj	Naziv	Instalisana snaga	Planirana proizvodnja MWh
1.	SE " SUPERMARIO"	997,92 kW	
2.	"SE ALFA SOLAR"	997,92 kW	
3.	"SE BETA SOLAR"	997,92 kW	
4.	"SE GAMA SOLAR"	997,92 kW	
5.	"SE LAMBDA SOLAR"	997,92 kW	

TABELA 4 – SOLARNE ELEKTRANE

Stoga je neophodno, projekcijom prostornog plana, predvidjeti proizvodne objekte iz obnovljivih izvora električne energije za koje je općina izdala ili je u fazi izdavanja koncesija/saglasnosti.

Ispitivanje mogućnosti korištenja vjetra u proizvodnji električne energije na prostoru Općine Bosanski Petrovac u junu 2008 godine počela je kompanija Greta & Green Energy na tri različite lokacije sa ciljem pronalaženja jedne perspektivne lokacije za prvi vjetroпарк. Najbolji rezultati su dobijeni na području Lupina sa preliminarnim podacima o mogućem vjetroparku instalisane snage od 20 do 30 MW. Također, Općinski razvojni tim je identifikovao slijedeće dokumente i okolnosti u vezi sa implementacijom plana ekonomskog razvoja:

U sektoru energetike, vršena su ispitivanja mogućnosti proizvodnje vjetroenergije i dvije lokacije u opštini Bosanski Petrovac su se pokazale kao opravdane za eksploataciju.

Za realizaciju plana ekonomskog razvoja Strategijom razvoja općine definisana su 34 projekta i mjere i grupisani u 5 programa pri čemu je Programom 5 predviđeno poboljšanje energetske efikasnosti i finalizacija ispitivanja potencijala za proizvodnju energije iz vjetra i sunčeve energije.

Radi potpunijih podataka i pronalaženja najpovoljnijih lokacija za izgradnju vjetroparkova neophodna je izrada Studije čiji izlaz bi rezultirao lokacijama za izgradnju VE kao i tehno-ekonomsku analizu isplativosti njihove izgradnje. Ista Studija bi trebala da obuhvati i mogućnosti i lokacije za izgradnju solarnih elektrana.

PLAN RAZVOJA PRENOSNE I DISTRIBUTIVNE MREŽE

Na osnovu prognoza rasta bruto potrošnje datih Indikativnim planom razvoja proizvodnje očekivan je značajan porast potrošnje električne energije na području općine Bosanski Petrovac što zahtjeva i značajan razvoj prvenstveno distributivne mreže. Takođe, izgradnja novih proizvodnih objekata će zahtijevati dogradnju, pojačanje i rekonstrukciju prenosne i distributivne mreže. Imajući u vidu navedeno, plan razvoja mora da uključiti:

- planirani nivo porasta opterećenja unutar razmatranog vremenskog razdoblja,
- potrebne vodove za priključak novih elektrana na elektroenergetski sistem,
- otklanjanje uočenih problema u mreži utvrđenih analizom postojećeg stanja.

U postojećoj TS 110/x kV Bosanski Petrovac planirati ugradnju drugog transformatora koji omogućava 100% rezervu napajanja i prelazak na 20 kV napon. Rekonstrukcijom sredjenaponskog postrojenja povećati broj SN izlaza što će omogućiti priključenje novih korisnika.

Takođe, neophodna je rekonstrukcija dalekovoda 110 kV obzirom na vrijeme izgradnje i starost dalekovoda.

Razvoj distributivne mreže planirati tako da se uvede dvostepena transformacija i korištenje naponskog nivoa 20 kV čime će se smanjiti i padovi napona i gubici električne energije pri čemu zamjena treba ići postepeno. Kod rekonstrukcije i izgradnje distributivne mreže 10 kV, koristiti opremu sa stepenom izolacije 24 kV sa preklopivim transformatorima u TS 10(20) /0,4 kV. Vodove 10(20) kV treba graditi na betonskim i čelično-rešetkastim stubovima. Umjesto nadzemnih vodova 35 kV i 10(20) kV, u urbaniziranim područjima treba koristiti kablovske vodove 35 kV i 20 kV. Radi povećanja sigurnosti napajanja potrebno je vršiti povezivanje sredjenaponske mreža na širem području općine. Postavljanje

srednjenaponskih (zračnih ili podzemnih) vodova, kao i potrebnih trafostanica utvrđenih ovim Prostornim Planom, obavljat će se u skladu sa posebnim uslovima Elektroprivrede BiH.

ENERGETSKA EFIKASNOST

Energetska efikasnost je svakako jedan od najintenzivnijih energetske trendova u svijetu, a naročito u Evropi. Najčešće mjere koje se preduzimaju u cilju smanjenja gubitaka energije i povećanja energetske efikasnosti su:

- zamjena neobnovljivih energenata obnovljivim (npr.:Uvođenje korištenja biomase u sistemu grijanja),
- zamjena energetski neefikasnih potrošača efikasnim,
- izolacija prostora koji se grije (poboljšanje energetske karakteristika),
- zamjena dotrajale stolarije,
- ugradnja mjernih (pametna brojila) i regulacionih uređaja za potrošače energije,
- uvođenje tarifnih sistema od strane distributera koji će podsticati štednju energije i sl.

Neke od mjera energetske efikasnosti koje se sprovode u Unsko – saskom kantonu:

- Poboljšanje energetske karakteristika Kulturnog centra,
- Uvođenje korištenja biomase u sistemu grijanja, koji opslužuje zgrade Kulturnog centra, Muzeja AVNOJ-a i Umjetničke škole,
- U Bosanskoj Krupi provodi se projekat energetske efikasnosti Doma zdravlja,
- Projekat energetska efikasnost zgrade Općine Cazin,
- Projekat energetska efikasnost zgrade bivšeg Higijenskog zavoda u Bihaću,
- Projekat energetska efikasnost srednje mješovite škole u Bosanskom Petrovcu.

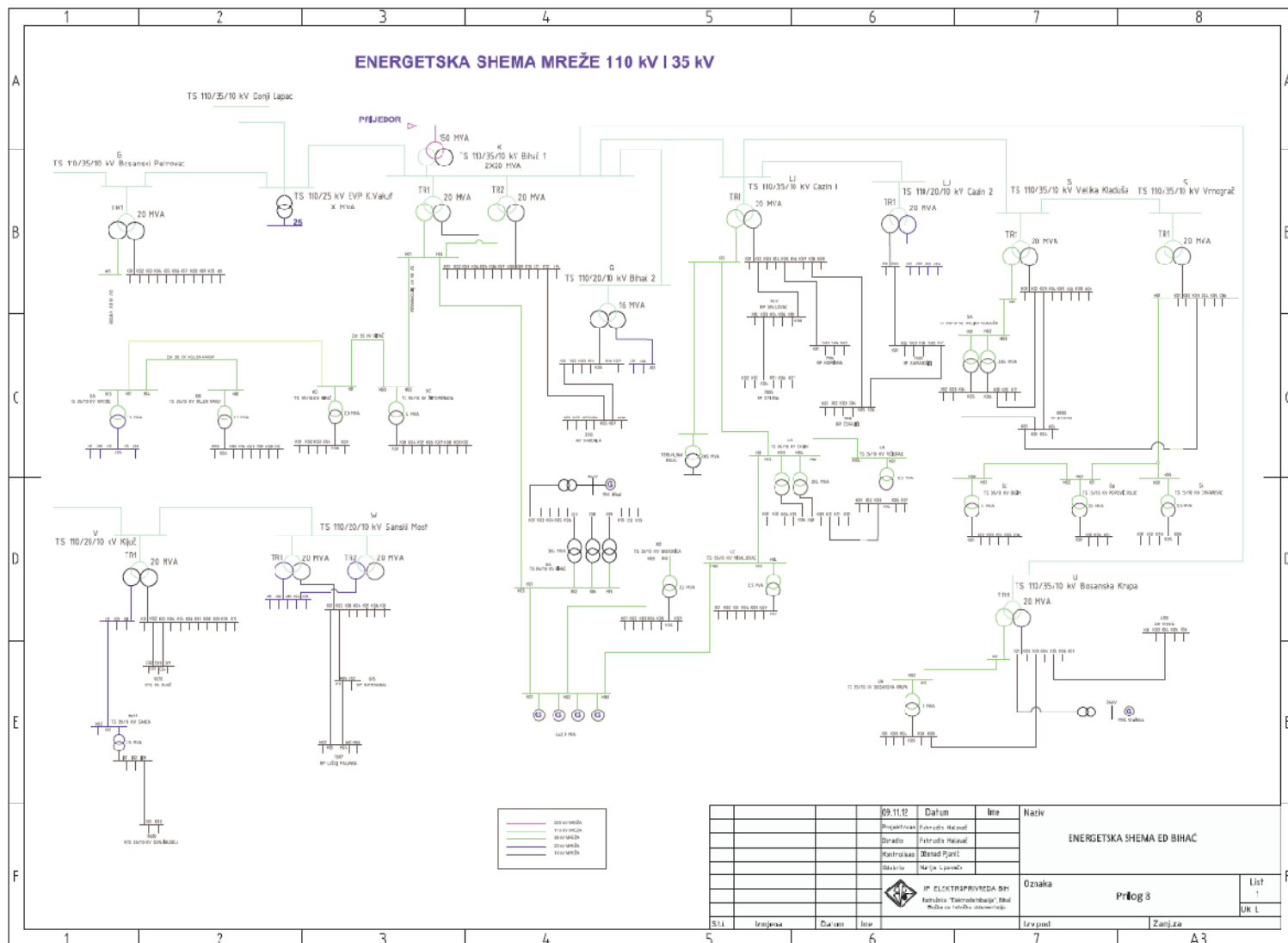

TABELA 5 – ENERGETSKA SHEMA

4.2.3.1. TOPLIFIKACIJA

Postojeće kapacitete daljinskog grijanja potrebno je ispitati posebnom Studijom toplifikacije Bosanskog Petrovca, odnosno, analizirati mogućnosti njihove rekonstrukcije i uključenja u sistem centralnog zagrijavanja domaćinstava i poslovnih subjekata na nivou urbanog područja Bosanskog Petrovca.

U Bosanskom Petrovcu će i dalje biti vrlo izražena upotreba krutog goriva u zagrijavanju, posebno drveta, kojim ovaj kraj obiluje. Međutim, potrebno je u većoj mjeri upotrebljavati ložišta na pelet, jer se radi o ekonomski i ekološki isplativijem načinu zagrijavanja, a otpadna drvena građa, koja bi inače bila neiskorištena, može naći svoju široku upotrebu.

Prema planovima višeg reda, u blizini urbanog područja grada prolazi trasa budućeg plinovoda. Ovo je posebno interesantno sa aspekta uvođenja plina kao energenta u proizvodno – poslovne zone koje se smještaju u neposrednoj blizini magistralnog pravca i budućeg plinovoda.

Plinifikacija grada Bosanskog Petrovca, treba biti ispitana posebnom studijom.

Naselja koja će se nalaziti uz trasu plinovoda, također trebaju biti obrađena tim dokumentom, kojim će se utvrditi isplativost i potreba za njihovim uključenjem u sistem plinifikacije.

4.2.4. UPRAVLJANJE OTPADOM

Regionalna deponija otpada će uključiti u sistem i otpad sa područja Bosanskog Petrovca. Sadašnja općinska deponija Vaganac po uspostavljanju sistema treba biti sanirana i zatvorena.

„U okviru projekta „Integriranog upravljanja otpadom za Unsko – sanski kanton” realiziranog između Regionalne deponije „US REG-DEP” d.o.o. Bihać i Vlade Češke Republike, češka firma „GEOtest Brno” a.s. uradila je projekat sanacije i zatvaranja 9 odlagališta otpada, među kojima je i deponija „Vaganac“ (Općina Bosanski Petrovac).

Naime, sa konceptom regionalnog zbrinjavanja otpada i razvojnim projektom upravljanja čvrstim otpadom koji se provodi na području cijele Bosne i Hercegovine, predviđena je jedna sanitarna regionalna deponija/centar za upravljanje otpadom za područje Unsko – sanskog kantona i Općine Drvar. U tom smislu sa izgradnjom i funkcioniranjem regionalnog centra za upravljanje otpadom, neophodno je da se urade najprije sanacije i zatvaranja, a potom i odgovarajući monitoring postojećih općinskih odlagališta otpada.⁵

U sklopu Plana upravljanja otpadom Unsko – sanskog kantona, razmatrane su lokacije za pretovarne stanice u sistemu regionalnog upravljanja otpadom, a deponija Vaganac u Bosanskom Petrovcu je svakako jedna od lokacija koja je izgledna za tu ulogu.

Vrlo je interesantan i trenutno aktuelan tretman mulja koji nastaje prilikom prečišćavanja otpadnih voda. Naime, u Bosanskom Petrovcu su u toku aktivnosti na izgradnji tog postrojenja, a nusprodukt će biti i spomenuti mulj.

⁵ Plan upravljanja otpadom USK –a, str.99

Obzirom da je pitanje odlaganja mulja jedno od ključnih, te samo prečišćavanje otpadnih voda nema smisla ako se ne riješi i pitanje odlaganja materijala koji nastaju u procesu, deponija Vaganac, odnosno, u budućnosti sanirana deponija Vaganac, koja će trebati i svoju rekultivaciju, može biti jedna od lokacija na kojima će se odlagati ovaj mulj. Mulj koji nastaje procesom prečišćavanja, može imati visokovrijedne nutritivne vrijednosti, koje pomažu gnojenju tla i imaju dobre rezultate u poljoprivredi. Obzirom da je deponija Vaganac danas područje visoke kontaminacije, tako se ovaj mulj može iskoristiti da se što brže tlo rekultivira i smanje negativni uticaji po okoliš.

Kao varijanta, može se tražiti i posebna lokacija za deponovanje mulja, koji bi se onda koristio u poljoprivrednoj proizvodnji, a koja svakako treba biti naglašena i razvijana u općini Bosanski Petrovac.

4.3. OSNOVNA KONCEPCIJA RAZVOJA PRIRODNOG I KULTURNO – ISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Prostorni planom višeg reda, dijelovi planine Grmeč suplanirani kao zaštićeno područje od posebnog značaja za Federaciju BiH, još uvijek neutvrđene kategorizacije prema IUCN kategorizaciji, a što će se izvršiti u narednim fazama implementacije plana, te izrade potrebne studijske, strategijske i razvojne dokumentacije. Površina zaštićenog područja Grmeča, koja ulazi u općinu Bosanski Petrovac, iznosi P = 23475 ha.

Prednost proglašenja Grmeča zaštićenim područjem će biti osjetne i za sam razvoj Bosanskog Petrovca, jer će se turistički potencijali unutar općine moći inkorporirati u prateću ponudu zaštićenog područja. ovdje se prvenstveno misli na smještajne i ugostiteljske kapacitete.

Veoma dobar primjer saradnje i međusobnog nadopunjavanja sadržaja, je dat kroz Nacionalni park Triglavsko jezero u Republici Sloveniji. Naime, uslovi ograničenog korištenja i boravka unutar samog nacionalnog parka, a zbog visokog stepena zaštite prirode, nadomjestilo se kroz jačanje kapaciteta sela okolne regije Bohinja i Kranjske gore. Relativno male udaljenosti naselja izvan nacionalnog parka, do potpune divljine Julijanskih Alpi, pruža posjetiocu blagodeti oba resursa – udobnosti turističkog naselja i ljepota, netaknute prirode triglavskog masiva.

Kako će plan posebnog obilježja dati namjenu, utvrditi zone i režime korištenja i zaštite prostora Grmeča, kao što je slučaj i sa planom koji je u završnoj fazi, a radi se za područje Nacionalnog parka Una, koji svojim veoma malim dijelom ulazi i u općinu Bosanski Petrovac, na ovom planu ostaje da jača kapacitete naselja izvan granica Grmeča, ali u skladu sa potrebama i očekivanim razvojem zaštićenog područja, kako bi suštinski i sadržajno činili jednu neodvojivu cjelinu.

Tako se u kontaktnim zonama svakako trebaju jačati smještajni i ugostiteljski kapaciteti, te vršiti edukacija stanovništva kako bi bili spremni pružati usluge vezane za turizam. To su svakako naselja Klenovac, Smoljana, Krnja Jela, Skakavac, Krnjeuša, Risovac.

Prirodni potencijal za razvoj zimskog turizma je već odavno prepoznat na Oštrelju, gdje su prije više decenija izgrađeni kapaciteti, kako smještajno – ugostiteljski, tako i sportsko – rekreativni.

Međutim, ratna razaranja, ali i kasniji neuspjeli pokušaji da se obnovi turizam na Oštrelju, doveli su do stanja u kojem ovaj potencijal općine Bosanski Petrovac je u vrlo lošem stanju. Pozitivno je što su

urađeni određeni napori na izradi planske dokumentacije (Regulacioni plan), ali njegova provedba je spora.

Kako se Bosanski Petrovac i u planu višeg reda, karakterište kao grad/općina šuma i zimskog turizma, to se javni i privatni sektor treba vrlo ozbiljno baviti pitanjima uspostavljanja modernog skijališta na Oštrelju, ali i iznalaženja drugih lokacija na kojima se može razvijati zimski turizam.

Lokacije koje su pogodne sa istraživanje mogućnosti uspostavljanja kapaciteta zimskog turizma nalaze se i na planini Grmeč, što će biti predmetom posebnog plana, ali i na obroncima Osječenice i Srnetice, a što se treba naknadno utvrditi.

Osim već zaštićenih predjela, kao što su Mečina pećina (Spomenik prirode od 1970.g.), Budina jama (Spomenik prirode od 1970.g.), prašume Lom na planini Klekovači, te Nacionalnog parka Una, u planskom periodu se predlaže zaštita:

- Pećine Ledenice,
- Dvostruke pećine,
- Ledenjačke pećine,
- Prašumskog rezervata na planini Osječenici,
- Vodopada Skakavac,
- Kraških reljefnih formi vrtača i uvala na širem području Bosanskog Petrovca.

Spomenik prirode - Grmeč

Prostorni plan Federacije BiH između ostalog predviđa izdvajanje dijela Grmeča kao Spomenika prirode na ukupnoj površini od 66343,63 ha, od čega teritoriji općine Bosanski Petrovac pripada 23474,97 ha. Od ukupne površine Spomenika prirode Grmeč, koji se nalazi na području općine Bosanski Petrovac, šumama i šumskom zemljištu pripada ukupno 17446,29 ha ili 74,32% površine Spomenika prirode Grmeč koji se nalazi na teritoriji općine.

Površine šuma i šumskog zemljišta koje se nalaze na području planiranog Spomenika prirode Grmeč, prikazane su u Tabeli XXX.

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
1	1000	Grmeč - Krnjeuša	15a, 16a, 17a, 18, 19, 20/1a, 20/2a, 21, 22/1, 22/2a, 23, 24, 26a, 28a, 28b, 29/1a, 29/2, 30a, 31, 32, 33/1, 33/2a, 34a, 35a, 36a, 37a, 40a, 41a, 43a, 42/1a, 42/2a, 42/2b, 43b, 44, 45, 46, 47a, 48/1a, 48/2, 49a, 49b, 50a, 50b, 51a, 51b, 52a, 55a, 56/1a, 56/1b, 56/2a, 56/2b, 56/2c, 57a, 59/2, 63b, 58a, 59/1, 60a, 60b, 61, 62a, 62b, 63a, 64a, 64b, 65, 66/1, 66/2, 67, 68a, 68b, 69a, 70, 71/1, 71/2, 72a, 73, 74, 75/1a, 75/2, 76, 77a, 79/1, 79/2, 80, 81/1a, 81/2, 82a, 83a, 84, 85, 86, 87, 88, 89a, 90, 91, 92/1, 92/2, 93a, 94, 95, 96, 97/1, 97/2, 98, 99, 101, 100/1, 100/2, 102/1, 102/2, 103/1a, 104/1a, 104/2a, 105/1, 105/2a, 106a, 106b, 107	6009,32
2	3000	Grmeč - Krnjeuša	40b, 40c, 42/1b, 42/1c, 42/2c, 51c, 53a, 53b, 53c, 53d, 53e, 53f, 53g, 53h, 53i, 53j, 53k, 53l, 54a, 55b, 55d,	130,71

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
			56/1c, 56/1d, 56/2d, 56/2e, 56/2f, 56/2g, 103/2a, 114a,	
3	4000	Grmeč - Krnjeuša	1a, 2a, 2b, 3/1a, 3/2a, 3/2b, 3/2c, 4a, 4b, 5a, 5b, 5c, 5d, 5e, 6a, 6b, 7a, 7b, 8a, 8b, 9a, 9b, 10a, 10b, 10c, 11a, 11b, 12a, 13a, 13b, 14a, 15b, 17b, 36b, 36c, 38a, 38b, 39a, 39b, 40d, 40e, 40f, 41b, 47b, 48/1b, 51d, 52b, 53m, 54b, 55e, 55f, 55g, 103/2b, 103/2c, 113b, 114b, 114c, 115a, 115b, 115d,	1724,91
4	5000	Grmeč - Krnjeuša	2c, 6c, 10d, 10e, 10f, 36d, 41d, 41e, 103/2d, 103/2e, 103/2f, 103/2g, 104/1b, 104/1c, 104/1d, 105/2b, 106d, 115e	88,91
5	6000	Grmeč - Krnjeuša	1c, 1d, 1e, 2d, 2e, 2f, 2g, 3/1b, 3/1c, 3/1d, 3/1e, 3/2d, 6d, 7c, 7d, 8c, 8d, 10g, 10h, 11c, 11d, 11e, 11f, 12b, 12c, 12d, 12e, 12f, 12g, 12h, 12i, 14b, 14c, 14d, 15c, 15d, 16b, 16c, 17c, 17d, 17e, 17f, 17g, 20/1b, 20/2b, 20/2c, 29/1b, 29/1c, 29/1d, 29/1e, 30b, 30c, 30d, 33/2b, 34b, 34c, 35b, 35c, 36e, 36f, 37b, 38c, 38d, 38e, 38f, 39c, 40g, 40h, 40i, 40j, 40k, 41c, 47c, 47d, 47e, 53n, 54c, 55h, 58b, 83b, 103/1b, 103/1c, 103/1d, 103/2h, 103/2i, 103/2j, 104/1e, 104/1f, 104/2b, 104/2c, 104/2d, 105/2c, 105/2d, 105/2e, 106c, 106e, 106f, 113f, 114d, 114e, 114f, 114g, 114h, 114i, 114j, 114k	423,11
6	7000	Grmeč - Krnjeuša	54d, 57b, 57c, 58c, 68c, 68d, 69b, 72b, 75/1b, 75/1c, 81/1b, 81/1c, 82b, 89b, 93b, 103/1e, 103/1f, 104/1g, 104/1h, 104/1i, 104/2e, 105/2f, 106g	40,75
7	8000	Grmeč - Krnjeuša	2u1, 2u2, 3/1u, 5u2, 9u2, 10u2, 13u1, 20/2u, 36u, 38u1, 38u2, 38u3, 38u4, 39u1, 39u2, 39u3, 39u4, 40u, 47u, 48/1u, 55u, 113u1	80,58
8	1000	Grmeč - Bosanski Petrovac	9b, 22a, 23a, 24a, 25, 30a, 30b, 31a, 31b, 32a, 32b, 33a, 33b, 34a, 34b, 35a, 35b, 35c, 36a, 36b, 36c, 37a, 37b, 37c, 38a, 38b, 39a, 40a, 41a, 41b, 42, 43a, 44, 45a, 46a, 46b, 47a, 47b, 47c, 48a, 48b, 48c, 49a, 49b, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59a, 59b, 59c, 60a, 60b, 60c, 61a, 61b, 62/1a, 62/1b, 62/2, 63a, 63b, 63c, 63d, 64a, 64b, 64c, 64d, 64e, 65a, 65b, 65c, 65d, 66, 67a, 67b, 68/1, 68/2a, 68/2b, 69a, 70a, 70b, 71a, 71b, 72a, 72b, 72c, 72d, 73a, 73b, 73c, 74a, 74b, 75a, 76b, 76d, 77a, 77b, 78a, 78b, 78c, 79/1a, 79/1b, 79/1c, 79/2a, 79/2b, 79/2c, 79/2d, 80a, 80b, 81a, 81b, 81c, 81d, 81e, 82a, 82b, 82c, 82d, 82e, 82f, 83a, 83b, 83c, 83d, 83e, 84a, 84b, 84c, 84d, 85a, 85b, 86a, 86b, 86c, 87a, 87b, 88a, 88b, 88c, 88d, 88e, 89a, 89b, 89c, 90a, 90b, 91a, 91b, 92a, 92b, 93a, 93b, 94a, 94c, 95a, 95b, 95c, 95d, 96b, 96c, 97b, 98b, 99a, 99b, 100, 101/1a, 101/1b, 101/2, 102a, 102b, 102c, 103c, 103d, 104a, 106a, 107a, 108a, 108b, 108c, 109a, 109b, 110a, 110b, 110c, 111a, 111b, 111c, 112, 113, 114, 115, 116b, 117c, 117d, 118, 119b, 120a, 120b, 121a, 122, 123a, 123b, 124a, 124b, 125a, 125b, 126/1a, 126/1b, 126/1c, 126/2a, 126/2b, 127a, 127b, 127c, 128a, 137a, 137b, 138a, 138b, 139a, 140, 141b, 141c, 142a, 142b, 143a, 143b, 144a, 145, 146/1, 146/2, 147a, 148a, 148b, 149a, 149b, 149c, 150a, 150b,	7309,43

Redni broj	Šira kategorija	Naziv GJ	Odjeljenja/odsjeci	Površine (ha)
			151a, 152a, 152b, 153a, 153b, 154a, 154b, 155a, 155b, 155c, 156a, 156b, 157b, 158a, 159, 160, 161, 162a, 162b, 163, 164, 165a, 165b, 165c, 166, 167b, 168a, 169, 170a, 171a, 172, 173a, 173b, 174a, 174b, 174c, 175a, 175b, 176a, 176b, 176c, 177a, 177b, 177c, 178a, 178b, 178c, 179a, 179b, 180a, 180b, 180c, 181a, 182a, 182b, 182c, 183a	
9	3000	Grmeč - Bosanski Petrovac	4/2a, 5a, 9a, 10b, 14a, 17a, 21a, 22b, 22c, 38c, 45b, 47d	59,71
10	4000	Grmeč - Bosanski Petrovac	1f, 1l, 2a, 3a, 3b, 4/1, 4/2b, 5b, 5c, 7, 8a, 8b, 9b, 9c, 10c, 11a, 12, 13a, 13b, 14b, 14c, 17b, 18a, 18b, 19a, 19b, 20a, 20b, 21b, 21c, 22d, 23b, 24b, 28a, 29c, 29d, 30c, 31c, 104b, 105a, 106b, 106c, 170b, 182d	1277,35
11	5000	Grmeč - Bosanski Petrovac	11b, 22e, 38d, 85c, 85d, 106d, 107b, 107c, 108d, 167c, 168b, 168c	91,68
12	6000	Grmeč - Bosanski Petrovac	5f, 8c, 9d, 20c, 21d, 21e, 28g, 28h, 28j, 29h, 32c, 39b, 45c, 45e, 84e, 84f, 85e, 85f, 103f, 103g, 104d, 105b, 105c, 106e, 106f, 107d, 108e, 109c, 109d, 110d, 127d, 164b, 168d, 170c, 182e	86,41
13	7000	Grmeč - Bosanski Petrovac	21f, 37d, 41c, 43b, 47e, 49c, 49d, 61c, 62/1c, 81f, 84g, 85i, 108f, 125c, 126/1d, 139b, 144b, 147b, 151b, 166b, 170d, 171b, 176f, 176g, 176h, 177d, 178d, 179c, 179d, 179e, 181b, 181c, 183b	88,29
14	8000	Grmeč - Bosanski Petrovac	4/2u, 28u2, 28u3, 37u, 39u2, 85u, 101/2u, 103u1, 104u2, 107u1, 110u, 111u, 128u, 167u1, 168u	35,14
UKUPNO				17446.3

TABELA 6 - PREGLED POVRŠINA ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA (PO ŠIRIM KATEGORIJAMA) KOJE SE NALAZE NA PODRUČJU PLANIRANOG SPOMENIKA PRIRODE GRMEČ

Prašuma Crni Vrh

Prašuma Crni Vrh se prostire na površini od 188,30 ha i obuhvata visoke šume bukve i jele sa smrčom. Sva površina je u kategoriji visokih šuma. Prema uređivačkoj podjeli obuhvata četiri odjela u gospodarskoj jedinici «Grmeč Bosanski Petrovac».

Objekat prašume Crni Vrh se nalazi na masivu Grmeča, odnosno na njegovom najvišem vrhu 1606 m. Od Bosanskog Petrovca je udaljen oko 22 km u pravcu sjeveroistoka.

Pregled površina odjela koji ulaze u sastav Prašume Crni Vrh

TABELA 7 - PREGLED POVRŠINA ODJELA KOJI ULAZE U SASTAV PRAŠUME CRNI VRH

Redni broj	Šumsko odjeljenje	Odsjek	Površina (ha)
1	145		75
2	146/2	01	18,3
3	146/2	02	25
4	158		40,2

Redni broj	Šumsko odjeljenje	Odsjek	Površina (ha)
5	159		29,8
UKUPNO			188,30

Zaštićeno područje: izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac

Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac nalazi se sjeverno od grada Bosanski Petrovac, na području gospodarske jedinice «Grmeč – Bosanski Petrovac», u blizini sela Skakavac, Kneževići i Đakovići. Obuhvata dijelove odjela 43, 44, 45, 46 i 47, ukupne površine 28,88 ha. Prostire se na nadmorskoj visini između 884 m i 988 m.

Redni broj	Odjeljenje	odsjek	Gazdinska klasa	Površina (ha)
1	43	a	1211	3.17
2	44		1211	12.33
3	45	a	1211	3.12
4	45	d	6203	0.76
5	46	a	1211	0.42
6	46	b	1210	0.23
7	47	a	1211	8.12
8	47	b	1210	0.73
UKUPNO				28.88

TABELA 8 – PREGLEDNA TABELA ŠUMA I ŠUMSKOG ZEMLJIŠTA KOJE SE NALAZE NA PODRUČJU SKAKAVCA

Plan gazdovanja šumama u cijem sastavu je Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac

Unutar odjela u čijem sastavu se nalazi Zaštićeno područje izletišta, bazen, vodotok i vodopad Skakavac planira se poseban sistem gazdovanja i tehnologije rada bez upotrebe teške mehanizacije. Na području zaštićene zone, u neposrednoj blizini bazena, vodotoka i vodopada planiraju se samo sanitarne sječe.

Planinarske staze

Planinarska staza Vrh Osječnica

Planinarska staza vrh Osječnica nalazi se jugozapadno od grada Bosanski Petrovac na području gospodarske jedinice «Osječnica - Bosanski Petrovac» odjel 36 i 35/2. Dužina planinarske staze je cca 1820 m.

Planinarska staza Crni Vrh

Planinarska staza Crni Vrh nalazi se sjeveroistočno od grada Bosanski Petrovac na masivu Grmeč. Staza se proteže kroz odjele 139, 140, 142 i 145 gospodarske jedinice «Grmeč – Bosanski Petrovac». Dužina planinarske staze je cca 1850 m.

Zaštita i usmjereno korištenje prirodnog dobra je neizostavno u današnjem turizmu, a Bosanskom Petrovcu se pruža šansa da pokaže jedinstvene potencijale u tom segmentu.

Kulturno – istorijsko naslijeđe

Kulturno – istorijsko naslijeđe, kao osnov razvoja istorijskog turizma, u Bosanskom Petrovcu se treba osloniti na već zaštićeno, nacionalno kulturno – istorijsko blago, ali i ono koje još uvijek ne uživa taj vid zaštite ili pak ima lokalni značaj.

To su svakako:

- Spomen biblioteka Skender Kulenović
- Aerodrom Medeno Polje (spomenik)
- Hram sv.apostola Pavla, katedralni hram, crkva izgrađena 1890.godine, sjedište Bihaćko – petrovačke eparhije
- Spomenik „22 narodna heroja“ ispred općine Bosanski Petrovac
- Partizansko groblje iz II svjetskog rata
- Spomen top žrtvama fašizma iz II svjetskog rata, Vrtoče, na putu Bosanski Petrovac – Bihać
- Trg šehida u gradu Bosanskom Petrovcu
- Spomen muzej Jovan Bijelić
- Šehidsko mezarje kod biblioteke Skender Kulenović
- Gradska džamija Bosanski Petrovac
- Srednja džamija
- Rimsko nalazište Bijela Crkva (crkvina), Busije
- Rimsko nalazište Bukovača 1, Bukovača
- Rimsko nalazište Ciglana (Brdo), Bara – Gornja Bara
- Rimsko nalazište Gradina 2, Smoljana
- Rimsko nalazište Manastirište (grčka crkvina), Cimeše
- Rimsko nalazište Crkvina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Drenovac, Vođenica
- Rimsko nalazište Gradina, Bjelajski Vaganac
- Rimsko nalazište Gradina – Crkvina, Vrtoče
- Rimsko nalazište Smoljana 3, Smoljana
- Rimsko nalazište Crkvina Vočara, Janjila
- Rimsko nalazište Grad, Risovača, Smoljana
- Rimsko nalazište Gradina, Kolunić – Revenik
- Rimsko nalazište Liščjak Mala Gradina, Krnjeuša
- Rimsko nalazište Visoki (Crkvina), Bravsko - Jasenovac
- Srednjovjekovna nekropola od 9 stećaka (8 ploča i jedna sljemenjak), Vrtoče
- Gradina – srednjovjekovna utvrda Bravsko polje, Bosanski Petrovac
- Srednjovjekovna nekropola od 50 stećaka (ploča), Kolunić
- Krnjeuša – utvrda i naselje, Bosanski Petrovac
- Čovka – srednjovjekovna utvrda
- Latinski vrh – utvrda, Bravsko polje

- Lisičijak – srednjovjekovna utvrda
- Komunalno preduzeće – austrougarski period
- Cisterne za sakupljanje oborinskih voda, Gorinčani
- Crkva sv.Petra Apostola
- Crkva Uznesenja Blažene Djevice Marije, Krnjeuša, Vrtoče
- Titova kuća
- Zgrada doma kulture u kojoj je održana I konferencija AFŽ –a

Prvenstveno je potrebno izvršiti detaljno snimanje ovih nalazišta i objekata, a potom i valorizaciju stanja u kojem se oni trenutno nalaze.

Odlučujuću ulogu u promociji kulturno – istorijskog naslijeđa ima i njegova prezentacija široj javnosti, te održavanje različitih manifestacija i događaja u sklopu tih objekata ili u ime samog naslijeđa, a što će pomoći i u konačnici njegovom očuvanju.

TABELE:

<i>tabela 1 – SWOT analiza u prostornom kontekstu</i>	20
<i>tabela 2 – bilans potrebnih količina vode</i>	34
<i>tabela 3 – pregled potrošnje električne energije za planirani period do 2024.godine</i>	36
<i>tabela 4 – solarne elektrane</i>	37
<i>tabela 5 – energetska shema</i>	39
<i>tabela 6 - Pregled površina šuma i šumskog zemljišta (po širim kategorijama) koje se nalaze na području planiranog Spomenika Prirode Grmeč</i>	44
<i>Tabela 7 - pregled površina odjela koji ulaze u sastav prašume Crni vrh</i>	44
<i>tabela 8 – pregledna tabela šuma i šumskog zemljišta koje se nalaze na području Skakavca</i>	45

LITERATURA:

- Assessment Bosnia and Herzegovina: Support for Improvement in Governance and Management
- Akcijski plan zaštite gornjeg toka rijeke Une
- Akcioni plan jačanja socijalne zaštite i inkluzije djece i odraslih u općini Bosanski Petrovac za 2013-2014. godinu
- Best Practices in Rural and Small Town Economic Development
- Budućnost ruralnog društva
- Children in an Urban World – UNICEF
- Crvene liste i Crvene knjige u sklopu zaštite prirode
- Diverzitet vrsta
- Elaborat o zaštiti zemljišta
- Gender akcioni plan BiH
- Geologija Una – Sana paleozoika
- Geološke i karstološke karakteristike Bosanske Krajine
- Gorski pejzaži BiH
- Kategorizacija zaštićenih područja u BiH
- Koopenova podjela klime i hrvatsko nazivlje
- LEAP općine Bosanski Petrovac
- Makroekonomski pokazatelji po kantonima 2013.godine, Federalni zavod za programiranje razvoja
- Master plan i studija izvodivosti odvodnje i prečišćavanja otpadnih voda na području općine Bihać
- Master plan razvoja turizma NP Una
- Mediteranski pejzaži BiH
- Metodologija za integralno planiranje lokalnog razvoja – MIPRO
- Migracije stanovništva u BiH (2010 – 2012. godine)
- Pejzaži kraških polja BiH
- Plan upravljanja otpadom Unsko – sanskog kantona – Nacrt
- Plan zaštite i spašavanja Unsko – sanskog kantona
- Podzemne pitke, mineralne, termalne i termomineralne vode Unsko – sanskog kantona
- Poslovni inkubatori kao generatori razvoja poduzetništva, stručni rad, Sandra Bošnjak
- Pregled biodiverziteta, geodiverziteta i prirodnog naslijeđa u BiH
- Procjena ugroženosti od požara
- Procjena ugroženosti Unsko – sanskog kantona od prirodnih i drugih nesreća
- Program razvoja KUCZ za period 2012 – 2020. godine
- Program razvoja zaštite i spašavanja Unsko – sanskog kantona za period 2012 – 2020. godine
- Prostorni plan Federacije BiH – Prijedlog plana
- Prostorni plan NP Una – Prijedlog plana
- Prostorni plan Republike Bosne i Hercegovine

- Reliktno – refugijalni pejzaži BiH
- Ruralni razvoj u BiH: Mit ili stvarnost
- Ruralni razvoj u Hrvatskoj
- Savremene tendencije u turizmu, hotelijerstvu i gastronomiji 2006. godine
- Socio – ekonomska analiza Unsko – sanskog kantona
- Strategija razvoja obrazovanja Unsko – sanskog kantona
- Strategija razvoja općine Bosanski Petrovac 2011- 2015. godine
- Strategija razvoja Unsko – sanskog kantona
- Strategija ruralnog razvoja regije Una – Sana
- Strategija socio – ekonomskog razvoja Unsko – sanskog kantona
- Strategija upravljanja vodama FBiH 2010 – 2022. godine
- Strategija zapošljavanja u BiH 2010 – 2014. godine
- Strategija zaštite okoliša FBiH 2008 – 2018. godine
- Strateški razvojni plan za vode i okolišnu sanitaciju
- Studija hidroenergetskog iskorištenja malih vodotoka općine Sanski Most
- Studija hidroenergetskog iskorištenja malih vodotoka Unsko – sanskog kantona
- Studija izvodljivosti NP Una
- Studija izvodljivosti i Dodatak studiji izvodljivosti za Regionalnu sanitarnu deponiju Unsko – sanskog kantona – regija Bihać
- Studija vodosnabdijevanja općine Bosanski Petrovac
- Tactical Urbanism Using „Pattern Language“ Toolkits
- The Knowledge – Based Economy and the Triple – Helix Model
- Unsko – sanski kanton u brojkama
- Zaštita prirode –Stanje i međunarodni standardi u BiH
- Zbornik sažetaka Trećeg kongresa geografa BiH
- Značaj izgradnje sanitarne deponije u regiji Bihaća
- http://en.wikipedia.org/wiki/Smart_city
- http://www.ericsson.com/hr/etk/revija/Br_1_2008/digitalni_grad.pdfhttp://www.hakom.hr/default.aspx?id=1385